

Araştırma Makalesi / Research Article

İŞGAL DÖNEMİ'NDE İZMİR VE ÇEVRESİNDE GERÇEKLEŞEN ASAYİŞ OLAYLARI (1919-1922)*

Nazlı İNCEBURUN**

Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU***

Öz

30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ve İtilaf güçleri arasında imzalanan Mondros Mütarekesi'nin akabinde İstanbul Hükümeti'nin önünde duran en önemli görevlerden birisi, kuşkusuz imzalanacak barış antlaşmasının daha hafif koşullara sahip olmasını sağlamaktır. Hükümetin bu amacı gerçekleştirebilmesinin ön koşulu, memlekette asayiş ve güvenliğin temin edilmesi gerekliliğiydi. Ne var ki mütarekenin imzalanmasını takiben alınan kararlara müteakip olarak (5. ve 7. madde) cesaret alan gayrimüslim unsurlar, asayiş bozucu faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardı. Bu faaliyetler başkent İstanbul başta olmak üzere çeşitli kentlerde düzeni bozan farklı olaylarda şeklinde cereyan etmişti. Bu anlamda asayiş olaylarının en yoğun şekilde gerçekleştiği bölgelerden birisi de İzmir ve kazalarıydı. İzmir, gerek bir liman kenti olması gerekse Anadolu'nun diğer bölgeleriyle irtibatı sağlayan ve stratejik açıdan da son derece önemli bir kavşak noktası olması açısından Batı Anadolu'nun en önemli kenti durumundaydı. Bu sebeplerden ötürü İzmir'in üzerinde gözü olan Yunanistan kentte asayiş bozmaya yönelik çalışmalarda bulunan yer Rumlara mütareke sonrasında el altından destek vermişti. Nitekim mütarekenin kabul edilmesi ve uygulamaya konulmasıyla birlikte emniyet ve güveni tehdit eden bir süreç başlamıştı. Dönemin resmî ya da gayri resmî belgelerinde en fazla göze çarpan "asayiş"; o günlerin en popüler mefhumu haline gelmişti. Bundaki en önemli etken, henüz Yunanlar tarafından işgal edilmeden yerli Rumların gerçekleştirdikleri hırsızlık, darp, yaralama, fuhuş, intihar, kaçakçılık, cinayet vb. birçok düzen bozucu olayların yoğun olarak yaşanmış olmasıydı. Kentte yaşanan tüm bu olayların yarattığı düzensizlik üzerine 18 Ocak 1919 Paris Barış Konferansı'nda İzmir'de düzenin bozulduğu ve gayrimüslimlerin özellikle de yerli Rumların can, mal ve namuslarının tehlikede olduğu iddiası üzerine Yunanlar, kentte hak talep etmişti. Böylesine bir hak talep

* Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Mehmetefendioğlu'nun danışmanlığında Nazlı İnceburun tarafından hazırlanan "Mütareke Dönemi'nde İzmir'de Asayiş (1918-1922)" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi,
(nazli.inceburun098@gmail.com), (Orcid: 0000-0003-2499-8090).

*** Dr. Öğr. Üye., Dokuz Eylül Üniversitesi,
(a.mehmetefendioğlu@deu.edu.tr), (Orcid: 0000-0002-3718-9586).

edilmesinin temel sebebi; Megali İdea olarak adlandırdıkları büyük düşlerini gerçekleştirme düşüncesiydi. Bahsi geçen düşüncenin somutlaşmış hali bizzat konferansta gerçekleşti ve konferansta alınan karar üzerine kentte asayiş sağlamak için işgal hakkı Yunanistan'a verildi.

15 Mayıs 1919 günü İzmir'e ayak basan Yunanistan, İtilaf kuvvetleri adına kentte asayiş sağlamak üzere gelmişti. Ne var ki durum öyle olmayacaktı. 15 Mayıs 1919 günü İzmir'e giren ve aralıksız olarak 9 Eylül 1922 tarihine kadar işgal kararını sürdüren Yunanlar, yerli Rumlarla birlikte kentte asayiş sağlamaya çalışmak bir yana, asayiş bozucu en temel unsurların başında gelecekti. Nitekim, 1922 yılında Türk ordusunun kente girmesi ile birlikte kentte büyük bir enkaz bırakarak kaçıp gideceklerdi. Mustafa Kemal Paşa tarafından "geldikleri gibi giderler" sözü aslında tam anlamıyla Yunanistan için söylenmiş olmalıydı. Çünkü kent ayak bastıkları gün büyük bir yıkım gerçekleştiren ve felâketlere sebep olan Yunanistan giderken de arkasında büyük bir enkaz ve yıkım bırakmıştı.

İşgal dönemi İzmir'inde gerçekleşen asayiş ve güvenlik olaylarını inceleyen bu çalışma; İzmir'in işgalinin ilk günlerinden itibaren şehirde asayiş bozucu ve güvenlik zafiyetine sebep olan ne gibi olaylar yaşandığını ve yaşananların dönemin resmî yazışma, hatırat ve süreli yayınlarına nasıl yansdığına ilişkin bilimsel bir değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, İşgal, Asayiş ve Güvenlik, Kuvâ-yı Milliye, Rumlar.

PUBLIC ORDER EVENTS IN İZMİR AND ITS SURROUNDINGS DURING THE OCCUPATION PERIOD (1919-1922)

Abstract

In the continuation of the Armistice of Mudros, which was signed on October 30, 1918 between the Ottoman Empire and the Entente powers, one of the most important tasks facing the Istanbul Government was undoubtedly to ensure that the peace treaty to be signed would have lighter conditions. The prerequisite for the government to achieve this aim was the necessity of ensuring order and security in the country. However, following the decisions taken following the signing of the armistice (Articles 5 and 7), the non-Muslim elements, who were encouraged, started to engage in activities that disrupt the public order. These activities took place in the form of different events that disrupted the order in various cities, especially in the capital Istanbul. In this sense, one of the regions where public order incidents were most intense was İzmir and its districts. İzmir was the most important city of Western Anatolia in terms of both being a port city and being a strategically important crossroads that connects with other parts of Anatolia. For these reasons, Greece, which has its eye on İzmir, secretly supported the local Greeks after the armistice, which was working to disrupt the peace in the city. As a matter of fact, with the acceptance and implementation of the armistice, a process that threatened security and trust had begun. In the official or unofficial documents of the period, the most conspicuous word was "public order"; it had become the most popular notion of those days. The most important factor in this was that many disorganizing events such as theft, beating, wounding, prostitution, suicide, smuggling, murder were experienced intensely by the local Greeks before the occupation. Upon the disorder created by all these events in the city, the Greeks claimed rights in the city at the Paris Peace Conference on January 18, 1919, on the claim that the order in İzmir was broken and the lives, property and honor of non-Muslims, especially the local Greeks, were in danger. The main reason for demanding such a right is; It was the idea of realizing their big dream, which they called the Megali Idea.

The embodiment of the aforementioned idea was realized at the conference itself, and upon the decision taken at the conference, the right of occupation was given to Greece in order to maintain order in the city.

Having set foot in İzmir on May 15, 1919, Greece had come to maintain order in the city on behalf of the Entente forces. However, that would not be the case. The Greeks, who entered İzmir on May 15, 1919 and continued the occupation until September 9, 1922, would be one of the main factors disrupting the order, let alone trying to maintain order in the city together with the local Greeks. As a matter of fact, with the entry of the Turkish army into the city in 1922, they would flee, leaving a huge wreckage in the city. The phrase “*As they have come, so they will go*” by Mustafa Kemal Pasha should have been literally meant for Greece. Because Greece, which caused great destruction and disaster on the day they set foot in the city, left a great wreck and destruction behind while even fleeing.

This study, which examines the public order and security events that took place in İzmir during the occupation period; it aims to make a scientific evaluation of what kind of events that disrupted the public order and caused security weakness in the city from the first days of the occupation of İzmir, and how these events were reflected in the official correspondence, memoirs and periodicals of that period.

Keywords: *İzmir, Occupation, Public Order and Security, Kuvâ-yi Milliye, Ottoman Greeks.*

Giriş

Büyük umutlarla girilen Birinci Dünya Savaşı ne yazık ki büyük bir hayal kırıklığı ile bitti. Türk ordusu çeşitli cephelerde kahramanca savaşmasına rağmen 30 Ekim 1918’de imzaladığı Mondros Mütarekesi ile savaş alanından yenilmiş olarak ayrıldı. Bunu fırsat bilen emperyalist güçler Birinci Dünya Savaşı boyunca aralarında imzaladıkları gizli antlaşmalara paralel olarak Anadolu’yu yer yer işgal hazırlığına başladılar.¹ Mondros, aslında bir ateşkes antlaşmasıydı ancak içerdiği maddeler bakımından Anadolu topraklarını işgale açık hale getirmeyi hedefleyen bir metindi. Metni düzenleyenlerin amacı; Osmanlı topraklarını sömürgeleştirmek ve Türk milletini köleleştirmektir. Bu konuda yüzlerce yıldan beri Türk milletiyle iç içe yaşamış Türk ve Müslüman olmayan unsurlarda yarattıkları huzursuzluklarla onlara destek oluyorlardı. Osmanlı Hükümetleri ise tam bir teslimiyetçi yaklaşımla âdeta işgalci güçlerin isteklerini yerine getiren bir güç haline gelmişti. Bu duruma paralel olarak mütarekenin imzalanmasından kısa bir süre sonra başta İstanbul olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde asayiş problemleri baş göstermeye başlayacaktı.²

Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasıyla birlikte dönemin en önemli kelimesi “*asayiş*” mefhumunda saklıydı. Mütarekenin 7. maddesi gereğince

1 Yuluğ Tekin Kurat, *Osmanlı İmparatorluğunun Paylaşılması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1986, ss. 17-21.; Feroz Ahmad, “Osmanlı İmparatorluğunun Sonu”, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Sonu ve Büyük Güçler*, 1. Baskı, Alfa Yay., (Edit.: Marian Kent), 2013, ss. 20-35.; Âli Fuad Türkgeldi, *Mondros ve Mudanya Mütarekeleri’nin Tarihi*, İstanbul, 1948, s. 63.

2 İhsan Güneş, *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Türkiye’de Hükümetler (Programları ve Meclisteki Yankıları) 1908-1923*, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2012, s. 288.

"müttefiklerin kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkı bulunması"³ asayiş kelimesinin ehemmiyetini daha da ortaya koymuştu. Nitekim Rauf Bey'in "asayiş berkemal ise ülkenin ve milletin hiçbir şeyi kaybetme ihtimali yok; ama emniyet ve güvenlik ber-kemal ise ülke ve millet her şeyini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya"⁴ sözleri ile vatanın geleceği ve sigortası tamamen bu kelimeye bağlanmıştı. İşgal kuvvetlerinin 7. maddeyi uygulamaya koyar koymaz İzmir kentinde yerli Rumların silahlandığı ve çetecilik faaliyetlerine giriştiği görülmekteydi. "Kimler Silahlanıyor?"⁵ Başlıklı makalede Köylü gazetesi İzmir'de yaşayan yerli Rumların kentteki düzeni bozduğu ve asayişsizliğe sebep olacak taşkınlıklarda bulunduğu yazılıyordu. İzmir kentindeki yerli Rumlar silahlanmakla kalmayarak ayrıca Osmanlı askeri kıyafetlerini giyerek fabrikalara, hanelere ve köylere baskınlar düzenleyerek, hem Türk ahalinin canına ve malına tecavüzlerde bulunuyor hem de kentteki asayişli Türklerin bozduğuna yönelik algı oluşturuyorlardı. Örneğin işgal öncesinde Halkapınar baskını yapanlar, Osmanlı kolluk kuvveti kılığında girmiş yerli Rumlardı. Türk askeri kıyafetleri giyerek baskını yapan yerli Rumların temel amacı, İzmir'de asayiş ve güvenliğin bulunmadığını; Türklerin yabancı kuruluşlara bile saldırılar düzenlediğini kanıtlamak ve böylece dünya kamuoyunu yanıltarak kendilerini haklı göstermekti.⁶ Nitekim 28 Teşrinisani 1334/1918 tarihli Köylü gazetesinde Halkapınar baskını yapanların Osmanlı askeri kılığında girmiş yerli Rumlar olduğunun altı çizilmişti. Olayın detayında Türklerin silahlanmakta olduğu davasının âdeti bir yalandan ibaret olduğu söylemi vardı. Gazeteye göre; İzmir'deki yerli Rumların amacı, Halkapınar baskınıyla kendilerinin silahlandığını örtmek ve herkesin kulağını Türklerin silahlandığı bilgisiyile doldurarak, Batı kamuoyunun tepkisini Türkler üzerine yoğunlaştırmaktan başka bir şey değildi.⁷

Mütarekenin asayiş kavramı ile doğrudan bağlantılı olan diğer bir maddesi ise 5. maddeydi. 5. maddede "sınırların denetlenmesi ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli olan askeri birlikler dışında, Türk Ordusunun gecikmeksizin terhis edilmesi (birliklerin insan gücü ve konusu, daha sonra, Müttefiklerce, Türk Hükümetine danışılarak saptanacaktır)."⁸Deniliyordu. 5. maddeye göre; asayişli sağlayacak unsurların terhis edilmesi ile birlikte ülkede başıboş bir düzen

3 İsmail Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamalarıyla Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2000, s. 12.

4 İhsan Sabri Balkaya, "Mütareke Dönemi Asayişin Üç Boyutu", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 41, (Mayıs 2008), ss. 18-19.

5 "Kimler Silahlanıyor", *Köylü*, 28 Teşrinisani 1334.

6 Zeki Arıkan, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1989, s. 22.; Mustafa Turan, "İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirler", *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 6, (1990), s. 352.

7 "Kimler Silahlanıyor", *Köylü*, 28 Teşrinisani 1334.; İzmir'deki yerli Rumlar, kendi yaptıkları asayişsizlikleri, kendileri aleyhinde Türkler tarafından tertip edildiği ve kendilerinin mağdur oldukları şeklinde ifşa etmekteydiler. Bkz.: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, Sayı: 38, Vesika No: 993.

8 Soysal, *a.g.e.*, s. 12.

yaratılacak ve sayı bakımından oldukça az olan Türk jandarma kolluk kuvvet ve polis güvenlik birimleri kentteki asayışı sağlamakta zorlanacaktı.

Asayiş ile dolaylı olarak bağlantılı bir diğer madde ise 4. maddeydi. 4. madde, “*Müttefik savaş tutsakları ve gözaltında bulundurulmuş ya da tutsak olan Ermenilerin tümünün İstanbul’da toplanarak, hiçbir koşula bağlı olmaksızın, Müttefiklere teslim edilmesine*”⁹ yönelik bir karar içeriyordu. Bahsi geçen bu madde ile serbest bırakılan ya da savaştan kaçan esirlerin, mütarekenin 7. maddesine uygun olarak İzmir üzerindeki siyasî emellerini gerçekleştirmeye çalışan yerli Rum ve Ermeni çetelere katıldıkları biliniyordu. Söz konusu madde ile İtilaf Devletleri’ne teslimini sağlamaktaydı. Buna mukabil olarak İtilaf kuvvetlerinin, 4. maddeyi diğer maddelerde olduğu gibi kendi çıkarları doğrultusunda yorumladığı yadsınamaz bir gerçektir. Böylece Osmanlı hapishaneleri de İtilaf güçleri temsilcileri, 4. maddenin ön gördüğü şekilde siyasî suçlu Ermenileri değil, adî suç işlemiş Ermenileri ve başta Rumlar olmak üzere gayrimüslim suçluları serbest bırakarak hukuk tanımaz eylemlerde bulunmuş, hatta kimi zaman işbirlikçi Türkleri de serbest bırakmışlardı.¹⁰ Mütareke Komisyonu’na verilen bir notada Osmanlı İmparatorluğu içinde yer alan hapishanelerin sağlık koşullarının kötü oldukça olduğu ve İtilaf kuvvetleri maiyetindeki zabitanlar tarafından teftiş edilmesi kararlaştırılmıştı. Hapishanelerde yer alan Ermeni ve gayrimüslim mahkûmların sağlık muayeneleri tamamlandıktan sonrada İtilaf Devletleri’nce serbest bırakıldıkları görülmektedir.¹¹

Serbest bırakılan mahkûmların büyük bir çoğunluğunun dağlardaki çetelerin yanında yer aldığı; bu çetelerin sayı bakımından beslenmelerinin yanı sıra her türlü şiddetlerini arttırarak faaliyetlerini sürdürdükleri görülmektedir. İtilaf Devletleri asayışı bozan kişilerin yakalanmaması ve suçluların da serbest bırakılması hususunda kararlıydı.¹² Nitekim Milli Müdafaa Vekâleti 23 Mart 1919/1335 tarihinde çekmiş olduğu bir telgrafta; “*Cinayetleri yapanlar hakkında tatbikat yapılmasına İtilaf temsilcileri mani oldukça asayişin korunmasının imkânsız olduğunu*”¹³ bildirilmişti. İtilaf Devletleri mütareke metni ile Osmanlı topraklarını her türlü kontrol etme hakkını kendilerinde görmüş ve söz konusu hak ile evvelâ milletin huzurunu, güvenliğini ve bağımsızlığını açık olarak tehdit etmişti. Bu süreçte İtilaf kuvvetlerince serbest bırakılan her türlü suçlu dağlardaki çetelere katılmakta ve düzen bozucu her türlü olayın (gasp, yakma, baskın, tecavüz,

9 A.g.e., s. 12.

10 Bahtiyar Dedeoğlu, “Mütareke Dönemi’nde İtilaf Devleti Ordularının Faaliyetleri (1918-1923)”, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019, s. 50.

11 Dedeoğlu, a.g.t., ss. 50-64.

12 Nazlı İnceburun, “Mütareke Dönemi’nde İzmir’de Asayiş (1918-1922)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2021, s. 34.

13 Zafer Çakmak, *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2007, s. 84.

taciz, cinayet, sirket vb.) gerçekleştirilmesinde başat rol oynamaktaydı. Bunun yanı sıra gayrimüslimlerin yaptıkları her olay (gasp, yakma, baskın, tecavüz, taciz, cinayet vb.) görmezden gelinerek korunmuş ve göstermelik hafif cezalar uygulanmıştı.¹⁴

Mütarekede alınan kararlar aslında Osmanlı topraklarının Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında büyük güçler arasında imzalanan paylaşım projelerinin somutlaşmış haliydi. Nihayetinde mütarekenin yukarıda geçen maddelerine işlev kazandırmak amacıyla gecikmeyen ve harekete geçen büyük güçler, barış antlaşması imzalanmasının akabinde Osmanlı toprakları paylaşmaya başladılar. Bu maddelere işlev kazandırmak amacıyla hareket eden büyük güçler, paylaşım projeleri kapsamında başta Batı Anadolu'ya Megali İdeasını gerçekleştirmek için göz dikmiş olan Yunanistan ile başlanmıştı. Yunanistan işgal öncesinde gerek siyasi arenada gerekse dünya kamuoyunda özellikle 7. maddeyi kullanarak İzmir ve çevresinde güvenlik zafiyetinin var olduğunu iddia ediyordu. Böylelikle Avrupa'da kamuoyu oluşturarak İzmir ve çevresini asayişini temin etmek bahanesiyle girecek ve şehri alacaktı. Bu hedeflere sahip Yunanistan aslında daha önce Balkanlarda uygulamış oldukları politikanın bir benzerini İzmir'de uygulayacaktı. Bu politika, telkin, silahlanma, karışıklık, büyük devletlerin müdahalesi ve kopuş aşamaları olmak üzere beş basamaktan oluşuyordu. Bu sebeple de işgal öncesinde yerli Rumlar silahlanmak dışında misyonerlik ve propaganda faaliyetlerine de girişmişlerdi. Mütarekenin imzalanması ile büyük bir propaganda hareketine girişen yerli Rumlar dini kurumların Ermeni ve İtilaf kuvvetlerinin desteğini de alarak faaliyetlerine hız kazandırmışlardı. Ermeniler ile birlikte hareket eden yerli Rum çeteler, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde olduğu gibi İzmir'de de yağma, gasp, darp, katliam ve tecavüz gibi hareketlerde bulunmuşlardı. İtilaf devleti temsilcileri, İzmir'de bulunan Büyük Ermeni Kilisesi'nde Rum ve Yahudi ruhani liderlerinin de aralarında bulunduğu azınlık cemaatleriyle bir toplantı yapmıştı. Bu toplantıda ruhani liderler birer konuşma yapmış ve Ermenistan'ın teşkilinden bahsetmişlerdi. Dahası Rumlarla Ermeniler arasındaki sevgi ve dostluk bağına vurgu yapmışlardı.¹⁵ Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan maddi-manevi yıkım ve akabinde mütareke döneminin getirdiği yönetim boşluğu, yoksulluk, İzmir kent hayatında birtakım değişimler meydana getirmiş ve bazı sebeplerden dolayı suç sayılarında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Bilhassa yukarıda adları zikredilen oluşumlar gasp, darp, yağma, hırsızlık, tecavüz, baskın gibi çeşitli düzen bozucu olayların yoğun olarak yaşanmasını tetiklemiştir.

14 İnceburun, a.g.t., s. 34.

15 Muhammed Sarı, "Birinci Dünya Savaşı'nda Batı Anadolu'da Rumların Casusluk ve Çetecilik", *International Journal of History*, Sayı: 7, (Mart 2015), s. 186.; *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)*, DH.EUM.6 ŞB.49/72.

1. Mondros Mütarekesi'nden Sevr Antlaşması'na Kadar İzmir Sancağında Gerçekleşen Asayiş Olayları

İtilaf Devletleri, mütarekenin imzalanmasının hemen akabinde antlaşmanın vermiş olduğu o yetkiyi aşarak ve sadece askerî gücünden yetki olarak İzmir şehrinin yönetimine doğrudan müdahale etmeye başlamıştır. Bu bağlamda müttefik kuvvetlerin bu müdahaleleri sonucunda İzmir'de sürekli bürokratik değişimler gerçekleşmiştir. Mütarekenin imzalandığı sırada İzmir'de en büyük askerî ve mülkî amir, İzmir Valisi Nurettin Paşa idi.¹⁶Nurettin Paşa, asıl görevi olan 17. Kolordu Komutanlığı'nın yanı sıra, İttihatçı İzmir Valisi Rahmi Bey'in görevine son verildiği 24 Ekim 1918 gününden başlayarak, işgal gününe kadar vali vekilliği de yapmıştı. İzmir körfezine ilk İngiliz gemisinin gelişinden hemen sonra, valiliğe Tahsin Bey atanmış¹⁷; daha sonra da göreve eski Beyrut Valisi Ethem Bey tayin edilmişti. Ethem Bey, 1 Aralık 1918 günü göreve başlamasına rağmen, kısa bir süre sonra o da istifa etmiş ve yerine tekrar 17 Ocak 1919 gününden itibaren vali vekili olarak tayin edilmiştir.¹⁸ Ancak İzmir'in işgaline ortam hazırlamak gayesiyle İtilaf Devletleriyle birlikte eş zamanlı hareket eden Damat Ferit Paşa Hükümeti, işgal öncesi Nurettin Paşa'yı görevden almış ve yerine (Kambur) İzzet Paşa'yı görevlendirmişti.¹⁹ Kambur İzzet, 23 Mart 1919 sabahı göreve başlamış ve İzmir'in üzerine kapkara sis bulutlarının çöktüğü bir dönemde İtilaf kuvvetlerine en önemli desteği sağlamaktan geri durmamıştır.²⁰

Yaklaşık olarak sekiz ay gibi kısa bir süre zarfında birçok mülkî idarecinin görevinde değişiklik yaşanmasının yarattığı belirsizlik ve otorite boşluğunun getirdiği karamsar hava, aynı zamanda diğer yerel idarecilerin tutumlarına da yansımıştır. Savaş yılları boyunca görevde kalan İzmir Belediye Başkanı Evliyazade Refik Bey mütarekeden sonra birkaç gün içinde istifa etmiş; yerine Cemal Bey vekâlet etmeye başlamıştır.²¹ Bununla birlikte 1919 Şubat'ında

16 Bilge Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., İzmir, 2011, ss. 61-62.

17 Engin Berber, *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Dönemi'nde İzmir Sancağı*, Ayraç Yay., Ankara, 1997, s. 40.; BOA, MV. 249/218.; Dönemin ulusal ve yerel gazeteleri İttihatçı oldukları iddiasıyla azledilen valilere geniş yer ayırmıştı Bkz.: *Yenigün*, 21 Teşrinisani 1334.

18 Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918- 11 Ekim 1922)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1989, s. 22.

19 Nülüfer, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı 1919-1923*, 1. Baskı, Derlem Yay., İstanbul, 2010, s. 164.; İzmir Vali Vekili Nurettin Paşa, 5 Kasım 1918'de İzmir Rumlarının çok sayıda Yunan bayrağı ile beraber İtilaf hükümetlerinin bayraklarını tedarik etmek suretiyle gösteri hazırlıklarına başladıklarını Dahiliye Nezâreti'ne bildirmişti. Nurettin Paşa, İzmir'de bir gün sonrasında yaşanacakları adeta sezmişti. Nurettin Paşa'nın işgal sürecinde Rumlara karşı izlemiş olduğu siyaset görevden alınmasına sebep olmuştu. Bkz.: BOA, DH. ŞFR. 601/31.; Nurettin Paşa yine benzer biçimde bu dönemde Harbiye Nezâreti'ne verdiği raporda, Rumların "Türkleri galeyana getirip karışıklık çıkartmak ve burasını Yunanistan'a verdirmek" olduğunu açıkça yazıyordu. Bkz.: Jaeschke, *a.g.e.*, s. 64.

20 Berber, *a.g.e.*, s. 40

21 *Ahenk*, 13 Teşrinisani 1334.

tamamlanan belediye seçimleri sonucunda Hacı Hasan Paşa'nın göreve geldiği görülmüştür.²² Dolayısıyla İzmir sancağında askerî, mülki ve idarî yönetimde ortaya çıkan istikrarsızlık ve otorite boşluğundan kaynaklanan umumî durum, kent merkezinde büyük bir boşluğa neden olmuş ve bu da art arda gelen asayiş sorunlarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra İzmir merkez ve ilçelerinde yaşayan yerli Rumlar mütarekede alınan kararlara paralel olarak büyük bir heyecan ve coşku ile nümayişlerde bulunmuş ve çeşitli yollarla reaksiyon göstermişlerdi. Mütareke koşullarının kentte uygulanmaya başlaması yerli Rumların hayallerini süslüyordu. Bu hayal, yüzyıllardır hafıza ve kalplerinde besledikleri rüyalarının gerçek olması demektir. Bu doğrultudaki hayalleri, ilk başta mütarekenin 5. maddesinin uygulamaya konulmasıyla başlamıştı. 5. madde gereğince mütareke sonrasında İzmir sancağında bulunan polis ve asker sayısı diğer vilâyetlerde olduğu gibi azaltılmıştı. 26 Nisan 1335/1919 tarihinde Müsavat gazetesinde yer alan bilgiye göre; kentteki polis mevcudu 544 kişiydi. 1917 yılında kentteki polis mevcudunun 800'e çıkarılmasına dair bir rapor hazırlanmış ancak yürürlüğe giremeden rafa kaldırılmıştı.²³ Dönemin polislerinin görevlendirildiği karakollar ise Selvili, Mescit, Pasaport, Fasulye, Namazgâh, Çalgıcıbaşı, Göztepe, Peştemalcilerbaşı, İkiçeşmelik Keçeciler, Aziziye, Dolaplıkuyu, Hamidiye, Kemeraltı ve Kemer karakollarının²⁴ yanı sıra 1334/1918'de kullanıma açılan Çorakkapı²⁵, 1335/1919 senesinden itibaren de Karantina, Karataş ve Eşrefpaşa karakollarının işlev gördüğü bilinmekteydi.²⁶

İzmir kentinde asayiş ve güvenliği sağlayan yalnızca polisler değildi. Ali Nadir Paşa komutasındaki 17. Kolordu'nun 56. Tümeni de bölgede asayiş ve güvenliği sağlamakla görevli birlikler arasında yer alıyordu. Bu tümen içerisinde de mütareke maddelerinin uygulamaya konulması ile birlikte silahlı olarak yalnızca 1310 ve 1313 doğumlu erler kalabilmişti. Bu sayı ise 100 ile 150 asker arasına tekabül etmekteydi. Bu tümene bağlı olarak iki de süvari alayı vardı. Bu süvari alayı Yunanistan'ın İzmir'i işgalinden on beş-yirmi gün önce Ali Rıza Paşa ile birlikte gelen şehzade Abdürrahim Efendi başkanlığındaki Nasihat Heyeti'ne terfi edilerek Aydın'a gitmişti.²⁷ Nitekim İzmir sancağında asker, bekçi ve polislerden oluşan güvenlik görevlisi sayısı oldukça azaltılmış ve yetkilerinin de kısıtlanması sonucunda kentte çeşitli olaylar şiddetini arttırarak boy göstermişti.

Rumlar mütarekenin uygulanmasını fırsat bilerek silahlanmaya ve İzmir'de 7. maddeyi yürürlüğe sokmak için ellerinden gelen her türlü

22 Berber, *a.g.e.*, s. 46.; "Hele Çok Şükür", *Islahat*, 29 Şubat 1335.

23 Berber, *a.g.e.*, s. 73.; Bkz.: İnceburun, *a.g.t.*, ss. 32-33.

24 Berber, *a.g.e.*, s. 73.

25 *Anadolu*, 1 Kânunuevvel 1334.

26 *Islahat*, 14 Kanunusâni 1335.

27 Rahmi Apak, *İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu?*, TTK Yay., Ankara, 1990, ss. 1-2.; İnceburun, *a.g.t.*, ss. 33-34.

faaliyeti yapmaya başlamışlardı. Bu yolda atılan en önemli adımların başında kuşkusuz 1 Ocak 1919/1335 tarihinde İzmir'e gelen Hrisostomos'un Rumları teşkilâtlandırma çalışmalarına başlamasıyla ortaya çıkmıştı.²⁸Bu faaliyetler neticesinde İzmir'de İstanbul'daki Mavri Mira örgütüne benzer bir heyet oluşturulmuş ve bu heyet Yunan hükümeti desteğini de alarak İzmir, Aydın, Manisa, Balıkesir bölgelerinde Rum çeteleri oluşturarak emniyet ve güvenliği bozarak isyanlar hazırlayarak halkın can, mal ve namusunu tehdit etmek için her türlü çareye başvurmuştu.²⁹ Bu süre zarfında boş durmayan yerli Rumlar bilhassa kilise, okul ve basın aracılığıyla örgütlenerek kenti işgale hazır hala getirmişlerdi. Metropolithane, Rum teşkilâtları, Yunan Hükümeti ve İtilaf Devletlerince desteklenen teşkilâatlanma süreci şehrin kıyı şeridinde köy basma, adam kaçırmaya, yol kesme, tecavüz, gasp ve yağma gibi faaliyetler ile başlamıştı. Amaç Türk ahaliyi bölgeden uzaklaştırarak yerlerine Rum ahaliyi yerleştirmek ve Yunan Hükümeti'nin öne sürdüğü Rum nüfusun fazla olduğunu iddiasını kuvvetlendirmek ve 7. maddesi gereği işgale zemin hazırlamaktı.³⁰

6 Kasım 1918/1334 tarihinde M-29 numaralı İzmir limanında "İstasyon" görevi görecekte orta boylu bir İngiliz savaş gemisi ile Dikson'un kente gelmesi Rumları heyecanlandırmıştı. Ve asıl işgal hazırlıklarının ilk kıvılcımı bu merasimde atılmıştı. 6 Kasım sabahı yerli Rumlar mahallelerini adeta mavi-beyaz renklerle bezemişti. Hazırlıklar öyle bir hal almıştı ki; "*Rum matbaaları Yunan bayrakları, rozetleri basıyorlar. Hatta bu hususta on gün evvel hükümete ruhsat için başvurulmuş, kabul edilmemesine rağmen matbaalar Yunan bayrağı basmaktan geri kalmamıştı. Bu hal gösterinin plânlanmış olduğunun delilidir. Daha sonra on beş gündür beridir, bütün Rum marangozlar bayrak direği hazırlamakla meşgul oluyor ve bu direkleri mavi beyaza boyuyorlardı*".³¹ Oldukça hareketli nümayişlerde bulunan yerli Rumlar "Zito" nidaları ile Dikson'u ve gelen gemiyi sevgi gösterileri ile karşılamış; sonra içmenin ve eğlencenin dozunu kaçırarak taşkınlık yapmaya başlamışlardı. Türk erkeklerin feslerini başlarında alarak çiğnemişler, bazı Türk erkekler dövülmüş ve bazı kadın ya da kızların çarşafı yırtılarak, tramvaylardaki haremligi selamlıktan ayıran örtüleri parçalamışlar hatta dükkân ve iş yerlerini taşıyarak yağmalamışlardı. Rumlar attıkları nidalarda "*Türk kanı içmeye*" yemin etmişlerdi.³² Akşama doğru coşkusu artan kalabalığın İtalyan mahallerinde daha sonra da Türk mahallerinde terör estirdikleri görülmüştü.³³ Birinci Dünya Savaşı yıllarında İtalya'nın İzmir ve çevresiyle

28 Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Bilgi Yay., Ankara, 2007, s. 13.; Hrisostomas 1 Ocak 1919'da İzmir'e girmişti ancak asayiş konusunda alınan tedbirler sayesinde karşılamaya sırasında herhangi bir gösteri ve taşkınlık yaşanmamıştı. Bkz.: BOA, DH. ŞFR., 609/25.

29 Celal Bayar, *Ben de Yazdım (Milli Mücadeleye Gidiş)*, Cilt: 5, Sabah Kitapları, İstanbul, 1969, ss. 1606, 1638-1639.; İnceburun, a.g.t., ss. 40-41.

30 İnceburun, a.g.t., s. 42.

31 Berber, a.g.e., s. 79.

32 Türkmen Parlak, *İşgalden Kurtuluşa 1, Yunanlılar Ege'ye Nasıl Geldi "İlk günler"*, İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yay., İzmir, 1982, s. 255.

33 İnceburun, a.g.t., s. 46.

ilgilenesinden dolayı Türklerin yanında İtalyan vatandaşlar da yerli Rumların bu taşkınlardan nasibini almıştı.³⁴

Artık kentte tam bir kargaşa ortamı oluşmuş ve sayı bakımından azaltılan Osmanlı güvenlik güçlerinin yetkileri de kısıtlandığı için düzeni sağlamakta zorlanıyordu. Özellikle 1919 yılı Mart ayından itibaren yerel Rum çeteler başta İzmir ve çevresi olmak üzere çeşitli bölgelerdeki faaliyetleri sıklaştırmaya başlamıştı. Adalardan gelen çetecilerde bu faaliyetleri beslemekteydiler. Nif (Kemalpaşa)'dan İzmir'e giden bütün araçların önleri kesilerek soyulmuş Ayvalık, Urla ve İzmir civarlarında seri cinayetler işlenmeye başlamıştı.³⁵ Gittikçe artan çetecilik hareketlerine yerli Rum oldukları bilinen 12 Mart 1335/1919 gecesini saat 22.00 sıralarında Darağacı mevkiinin Rum kabristanı arkasındaki bahçede bulunan Arabacı Kozme'nin ahırını basarak söz konusu handa yatan Arabacı Enestaş ile Hamal Apostol'u rehlin olarak rovelver ve bıçak tehdidi altında altı tane hayvanı çalmaları³⁶örnek olarak verilebilir. Çeteler tehditler dışında adam yaramalı ya da ölümle sonuçlanan çeşitli baskınlarda da bulunuyorlardı. Örnek olarak 20 ya da 30 kişiden oluştuğu bilinen yerli bir Rum çetesi Çeşme'den Urla'ya gelen sekiz arabayı pusuya düşürerek Yanyalı Aziz ile Mustafa'yı katletmiş hatta on sekiz yaşlarında olan Vasiloğlu Payotalan'ı da ağır bir şekilde yaralamıştı.³⁷

Bu dönemde Türk asker ve polis güçlerine karşı da saldırılar ve darp etmeler söz konusu olmuştu. Bu minvalde işgalci ve yerli Rum çetelerden Yunan askeri elbisesi giymiş olan Nikola'nın attığı silahların bölgedeki jandarmalardan birisi sekiz, diğeri de altı yerinden yararlanarak şehit edildiği görülmekteydi.³⁸Bu durum, yerel Rum çetelerinin sadece Türk askeri kıyafeti giyerek Türkleri zan altında bırakmasının dışında Yunan askeri kıyafeti giyerek de tarafını belli ettiğinin göstergesidir.

Hane ve köy baskınlarının şiddetini artıran yerli Rumlar çeşitli fabrika ve işyerlerinde de baskınlarda bulunmuşlardı. Sabriyan Efendinin mensucat fabrikasına gelen Ahmet ve Şakir Beyler ismi verilen iki kişi tarafından gasp edilmişti. Ancak sanıkların Manisa merkezde yakalanarak Çeşme'ye getirdikleri ve burada yargılandıkları da bilinmekteydi.³⁹ Rum çetelerin yanı sıra işgal sonrası Yunan askerleri de bir çok olaya imzalarını atmışlardı. Türklerin üzerine gerçekleştirdikleri saldırılar anılarda da "düşmanın kordon'da müslüman kestiği

34 İtalyan Grovoni tarafından kiralanmış olan Pate Sineması'na gelen Rumlar, zor kullanarak sinemaya Yunan bayrağı çekmeğe çalışmışlar ancak Grovini tarafından engellenmişti. Ancak sinemanın camlarını kırmışlar ve sinemaya zarar vermişlerdi. Bkz.: *Anadolu*, 11 Teşrinisani 1334.

35 İnceburun, *a.g.t.*, s. 47.

36 *Köylü*, 13 Mart 1335

37 İnceburun, *a.g.t.*, s. 67.; BOA, DH.ŞFR.610-3, Belge Tarihi: 09.01.1335.

38 *Müsavat*, 1 Nisan 1335.

39 *Hukuk-u Beşer*, 3 Mayıs 1335.

hatta kemeraltı'nın kan deryası halini aldığı"⁴⁰ şeklinde yer almaktaydı. Öyle ki işgal günü kentin üzerine sis bulutlarının çöktüğü o "kapkara gün"de yaşanan olaylara değinecek olunursa; işgal sırasında Ali Nadir Paşa, Yunan askerlerinin Türk subaylarının evlerine baskınlar gerçekleştirdiğini, eşyaların yağmalanırken bazılarının ailelerinin ırz ve namus ve hayatlarına taarruzlar yapıldığını ifade etmekteydi.⁴¹ Subay evleri ve aileleri dışında Sarıkışla'da da birçok baskı ve zulme maruz kalmıştır. Arama yapılmak bahanesiyle kalpakları alınarak yırtılmış ve çiğnenmiş ve bir kısmı da süngülere takılmış, hatta üzerlerinde bulunan para, saat, yüzük, sigara tabakası ve mendil gibi her türlü eşya tamamen gasp ve yağma edilmişti. Bununla yetinmeyen işgalciler kışlaya girerek kasalardaki yüz elli bin lirayı ve istihkâm malzemelerini de çalmış oldukları görülmüştür.⁴² Bu dönemde İzmir valisi İzzet Bey'in her ne kadar işgal sonra asayişin berkemal olduğunu söylese de kentte asayişsizlik kol gezmiş ve gerek merkezde gerek ise köy ve mahallerde şiddetini artırarak devam etmiştir.⁴³

İşkence sadece devlet memurlarına ve subaylara değil, sivil halka özellikle de kadın ve çocuklara karşı da uygulanmıştır. Yunan askerine güvenen yerli Rumlarda onca zamandır birlikte yaşadıkları insanlara karşı taşkınlıklarda bulunmuştu. Yunan askerlerinin karaya ayak basmasıyla başlayan kargaşa ortamında Ziraat Bankası girişindeki merdivenlere sığınmış kadın ve çocukları fark eden Rum askerleri orada bulunanları dahi süngülemişti.⁴⁴ İşgal gününde, Kordon Boyu ve Kemeraltı önü yaralı ve cesetlerle dolmuştu ve ortalık kan deryasına dönmüştü. İşgal ile birlikte asayiş olaylarının fitili ateşlenmiş ve kentteki olaylar her geçen gün etkisini artırarak devam etmiştir.

İşgal dönemi İzmir'inde asayiş ve düzeni sadece Rum çetelerin ve Yunan askerlerinin bozduğunu söylemek doğru değildir. Rum çetelerinin yanı sıra Çerkez ve bazı Türk çetelerinin de asayiş bozucu faaliyetlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, Ödemişli bölgesi çete üyeleri arasında yer alan İsmail Ali ve Hüseyin, Balyambolu (Beydağ) tarafındaki halkın kullandığı yolu keserek üç yolcudan kırk üç lira almış ancak güvenlik güçleri tarafından yakalanarak Yunan idaresine teslim edilmişlerdi. Yakalanan Türk çete üyeleri önce hapsedilmiş; sonra da işkence edilerek öldürülmüşlerdi. Türk kanını yine Türk'e temizletmişlerdi. Türklere yapılan bu zulüm de işkencenin bir başka

40 Zeki Arıkan, *Haydar Rüştü Öktem Mütareke ve İşgal Anıları*, Türk Tarih Kurumu Yay, Ankara, 1991, s. 79.

41 *İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Olarak Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporlar*, Matbaayı Askeriye, Dersaadet 1335, s. 16.

42 *İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Olarak Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporlar*, s. 12, 14.; Bkz.: Hasan Mert, "İzmir'in Kara Günü: 15 Mayıs 1919", *Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu*, (Bildiriler 6-8 Eylül 2009), İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., 1. Baskı, İzmir, (Nisan 2010), s. 53.

43 İnceburun, a.g.t., s. 98.

44 Bülent Çukurova, "15 Mayıs 1919 İzmir'de Yunan Mezalimi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 8, (Mart 1987), s. 466.

çşidiydi.⁴⁵ Kente gerçekteşen olaylar kuşkusuz sadece çetecilik ya da baskınlar şeklinde değil, günümüzde olduğu gibi hırsızlık, fuhuş, kavga, darp, gasp ve cinayet gibi olaylar biçiminde de görölmekteydi.

İlk olarak dönemin kaynaklarında da örneğine sıkça rastlanılan hırsızlık, cinayet ve adam yaralama gibi asayiş olaylarına sıkça rastlanılmaktaydı. Mütarekenin hemen sonrasında İzmir’de yaşanan cinayet olayların kırılma noktasını teşkil eden iki olay vardı. İki Hrisostomos’un, ikincisi ise Leon torpidosunun kente gelmesiyle yaşanmıştı. Her iki olayın ardından İzmir, Buca, Urla, Söke ve Ayvalık dolaylarında asayiş olaylarının ortaya çıkmasına sebep olabilecek tüyler ürpertici onlarca cinayet işlenmişti. Nitekim bahsi geçen cinayet, adam yaralama ve korkutarak Müslüman ahaliyi göçe zorlama gibi asayiş olaylarının plânları Leon gemisinde kurgulanıyor, bizzat sahada yerel Rum çeteleri tarafından uygulanıyordu.⁴⁶

Rum tahribatının yanında savaş yıllarının da getirmiş olduğu yoksulluk ve başıboş düzen herkesi etkilemişti. Mütarekenin getirdiği olağanüstü koşullarda ahalinin gasp ve hırsızlığa meyil etmesine sebep olmuştu. Hırsızlık ya da gasp olaylarının sonucunda ise darp, yaralama ve cinayetlerin gerçekteştiği görölmüştür. 14 Şubat 1335/1919 tarihinde Müsavat gazetesinde yer alan haberde olduğu gibi İzmir-Tepecik’te, umûmhaneler arkasında meydana gelen Rıza Bey’in hane soygunu başlangıçta hırsızlıkla başlamış; ancak Selanikli Ali’nin öldürölmüş olmasıyla işlenen suç başka bir kimliğe bürünmüştür.⁴⁷Yine başka bir benzer olay 16 Nisan 1335/1919 akşamı Karşıyaka’dan son vapurla İzmir’e gelen arzuhalci Mehmet Efendi’nin başına gelmişti. Evine dönerken Mehmet Efendi’nin gasp edilmesiyle başlayan olay, hırsız Yani oğlu Yorgi’nin üzerindeki tabancayla işlediği suç sonrasında, cinayete dönüşmüştür.⁴⁸ Olayın detayında ise Yani oğlu Yorgi’nin önce Arzuhalci Mehmet Efendi’yi üzerinde bulunan tabanca ile öldürmüş ve ardından parasını çaldıktan sonrada kaçmaya çalışmış olduğu görölmüş; ancak sabıkalının da kısa sürede emniyet güçleri tarafından yakalanmış olduğu yer almaktadır.⁴⁹

Hırsızlık olayları sonrası sadece ölümler değil yaralamalar da gerçekteşmekteydi.⁵⁰ Bu yaralamalar kimi zaman bir silah kimi zaman ise bıçak ya da kama yardımı ile gerçekteşiyordu. Örneğin, 1 Kânunusani 1335/1919 tarihinde akşam saat altı sırasında Halil Rıfat Paşa Caddesi’nden geçmekte olan kömürcü, Misson oğlu Benyamin’in üç şahsı meçhul tarafından çıkarılarak palto ve setresiyle cüzdanı gasp edilmiş; adam feryada başlayınca revolver namlusuyla başından da yaralamışlardı.⁵¹

45 Taçalan, *a.g.e.*, s. 132.; Bkz.: *İzmir’e Doğru*, 16 Mayıs 1336.

46 İnceburun, *a.g.t.*, s. 48.

47 İnceburun, *a.g.t.*, s. 48.; Bkz.: *Müsavat*, 14 Şubat 1335.

48 Köylü, 17 Nisan 1335.

49 İnceburun, *a.g.t.*, s. 49.

50 İnceburun, *a.g.t.*, s. 49.

51 *Hukuk-u Beşer*, 2 Kânunusani 1335.

Cinayet ve yaralamaların sadece gasp ve hırsızlıklar sırasında değil, yol güzergâhlarının kesilmesiyle de gerçekleştirildiği bilinmektedir. Asayişin teminini güçleştirme açısından oldukça sakıncalı olan bu durum ile verilmek istenen mesaj, Osmanlı İmparatorluğu'nu ameliyat masasına yatırdığı varsayılan büyük güçler ve onun maşası olan Yunanların, kendi karargâhlarının dibindeki düşman unsurlarla bile başa çıkamadıkları fikrinin kamuoyunda anlatmak ve kendi içlerinde güvenlik zafiyeti olduğunu göstermekti. Böylece amaç yerli Rum halkın can ve malının korunamadığı gerekçe gösterilerek işgal kuvvetleri emrindeki Yunanların kenti işgal etmesine zemin hazırlamaktı.⁵² Örnek olarak ise 1 Mart 1335/1919 tarihinde saat dört civarında Deveci Osman oğlu İbrahim Nif'ten (Kemalpaşa) İzmir'e develeriyle üzüm nakil ederken Kokluca altında iki silahlı şahıs tarafından saldırıya uğradığı ve olay esnasında ise sağ bileğiyle sol kolundan tehlikeli surette yaralayan suçlular firar etmiş ve yaralı olan şahısın Bera-i Tedavi Garb-ı Müslümin Hastanesine nakil edilmesi verilebilir.⁵³

İşgal haberini alan Rumlar heyecanlarını en doruklarda yaşarken sadece sivil vatandaşları değil polis ve askerlere de zarar vermekteydi. 14 Mayıs 1335/1919 tarihinde gece saat 10.00 civarlarında İzmir-Karataş'ta Ermeni Kilisesi civarında Karataş Karakolu mertebelerinden Polis Salih Efendi, adı geçen kiliseye çıkmak için yolda bulunduğu sırada atlı olarak hüviyetlerini ve eşkâllerini tanıyamadığı yerli Rumlarca saldırıya uğramıştı. Saldırıda asker kıyafeti kullanan zanlılar, yalnız başlarına kilisede on beşer kişi üzerine hücum ederek Salih Efendi'yi boğazından ve ellerinden tutarak bıçak ve silah yoluyla korkutmuş ve gasp etmişlerdi. Ayrıca bir diğer kolluk kuvveti olan polis memuru Cevdet Efendi'yi yere yatırıp, üzerinde bulunan revolveriyle palaskasını işkence etmek suretiyle kullanmış ve taşla sağ elinin parmağını darp suretiyle yaralamışlardı.⁵⁴

Kurulan hırsız çeteleri ise bireysel ya da hane, fabrika, dükkan affetmeksizin faaliyetlerini sürdürüyordu. Örneğin hırsız çetelerinden bir grup, Halkapınar'da Yorgi önünde ve Polisan fabrika sokağında Panayoto'nun hanesine girmiş ve kasaba yolu kumpanyasından gelen beş on kilitli vagon eşyasını çalmıştı. Ayrıca yine söz konusu hırsız çetesi Çayırlihahçe'de Liza'nın yirmi bin lirasını gasp ederek firar etmişti. Ancak bölgede oldukça ün salmış olan hırsız çetesinin üyeleri 403 Apolet numaralı polis memuru Recep ve 346 apolet numaralı polis memuru Hafız Ahmet tarafından yakalanmış olduğu bilinmektedir.⁵⁵

Hırsızlık çetelerinin kimi zaman asker veya güvenlik güçlerine ait kıyafetleri giyerek hırsızlık yaptığı da görülmekteydi. Bu durumun temel sebebi, Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesi gereğince alınan karara

52 İnceburun, *a.g.t.*, s. 51.

53 *Islahat*, 2 Mart 1335.

54 *Ahenk*, 14 Mayıs 1335.

55 *Müsavet*, 1 Nisan 1335.

bağlı olduğu düşünölmekteydi. 30 Ekim 1918 tarihinden itibaren başlayan mütareke döneminde işgal kuvvetlerinden cesaret alan azınlıkların türlü türlü taşkınlıklar sergilediği, kargaşa ortamından istifade eden zorbalara kuralsızca hareket ettiği, isyanların ve iç ayaklanmaların eksik olmadığı ve ölkede geneline asayişsizliğin hâkim olduğu bir dönemdi. İşgalcilerin yol açtığı baskı ve zulümlerin yanı sıra onların tam desteğini alan azınlıkların ve bazı yerli unsurların yasadışı hareketleri yüzünden ölkede emniyet ve huzur kalmamıştı. İdare ve güvenlik sistemindeki boşluktan faydalanan bu eşkıya her tarafta hüküm sürmeye başlamış; bu minvalde soygun, baskın, adam öldürme gibi olaylar gündelik hayatta basitçe işlenen normal bir olay haline gelmişti. Bu evrede kolluk kuvvetlerinin zafiyetinden ve işgal güçlerinin tavrından dolayı Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi İzmir'de de emniyet ve güven ortamı kalmamıştı.⁵⁶

İzmir'in işgali öncesinde başlayan asayiş olaylarının en önemlilerinden birisini oluşturan Halkapınar Baskını, Osmanlı askeri kılığına girmiş yerli Rumlar tarafından gerçekleştirilmişti. Türk askeri kıyafetleri giyerek baskın yapan yerli Rumların amacı; İzmir'de asayiş ve güvenliğin sağlanamadığını, dolayısıyla Türklerin yabancı kuruluşlara bile saldırılar düzenlediğini kanıtlamak ve böylece dünya kamuoyunda propaganda yaparak Türklerin üzerine baskı uygulamalarını sağlamaktı.⁵⁷ 28 Teşrinisani 1334/1918 tarihli Köylü gazetesinde Halkapınar baskını yapanların Osmanlı askeri kılığına girmiş yerli Rumlar olduğu belirtilmekteydi. Olayın detayında Türklerin silahlanmakta olduğu davasının âdeti bir yalandan ibaret olduğu söylemi vardı. Gazeteye göre; İzmir'deki yerli Rumların amacı, Halkapınar baskınıyla kendilerinin silahlandığını örtmek ve herkesin kulağını Türklerin silahlandığı bilgisiyile doldurarak, Batı kamuoyunun tepkisini Türkler üzerine yoğunlaştırmaktan başka bir şey değildi.⁵⁸

Mütareke döneminde asayiş olaylarının başında gelen ve örneğine sıkça rastlanan hırsızlık olaylarının önemli bir kısmı kuşkusuz ekonomik kaynaklıydı. Ekonomik kaygılarla işlenen ve esas olarak şiddet amacı taşımayan mal veya eşya çalmaya yönelik suçlar, özellikle ekonomik güdüler tarafından belirlenmekteydi. Bu açıdan bakıldığında mütarekenin öncesi ve sonrasındaki günlerde İzmir kentinde gerçekleşen asayiş olaylarının farklı karakterlerde olmasına karşın; hırsızlık ile ilgili asayiş olayları temelde ekonomik kaynaklı olduğunu göstermektedir.⁵⁹ Örneğin; 224 numaralı apolet numarasına sahip

56 İnceburun, *a.g.t.*, s.51.

57 Zeki Arıkan, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1989, s. 22.; Turan, *a.g.m.*, s. 352.

58 "Kimler Silahlanıyor", *Köylü*, 28 Teşrinisani 1334.; İzmir'deki yerli Rumlar, kendi yaptıkları asayişsizlikleri, kendileri aleyhinde Türkler tarafından tertip edildiği ve kendilerinin mağdur buldukları şeklinde ifşa etmekteydiler. Bkz.: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, Sayı: 38, Vesika No: 993.

59 İnceburun, *a.g.t.*, s. 60.

polis memuru İrfan Efendi Bakkal Hazday'ın (?) dükkânından tahıl ve ayva aşırın hırsızlığı yakalaması; bu sebepten ötürü İzmir merkez karakolu tarafından 22 Ağustos 1919 tarihinde 418/136 Numaralı takdirname ile ödüllendirilmiş olduğu verilebilir.⁶⁰

Bununla birlikte işgal öncesi dönemde gasp, yağma, çetecilik cinayet, darp gibi olayların yanı sıra savaşın getirmiş olduğu gelir dağılımındaki dengesizlik sonucunda sefalet ve değerler yozlaşması da birbiri ardına gelmişti. Ülkede âdeta bir kıtlık düzeni hâkim olmaya başlamış ve buna bağlı olarak hırsızlık, eşkıyalık, genel ahlak kaidelerinde bozulmalar meydana gelmişti. Savaş yıllarında ve sonrasında fuhuşun yaygınlaşmasıyla birlikte buna bağlı olarak birçok hastalık ortaya çıkmış ve yaygınlık göstermeye başlamıştı.⁶¹ Birinci Dünya Savaşı'nın ortalarına kadar Osmanlı topraklarında doğal mecrasında sürüp giden fuhuş gayrimüslimlerin tekelinde sayılabiliyordu. Savaşın tesirleri orta ve alt tabakaları fakirliğe mahkûm etmiş; bu durum ilerleyen süreçte Müslüman ailelere de sirayet etmiş ve fuhuş yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu tarz yaşamın doğurduğu toplumsal ihtiyaçların var olan gelir düzeyiyle karşılanamayışı fuhuşun artmasında önemli bir rol oynamıştı. Mütareke yıllarında yoksulluktan bu maceraya atılanların yanı sıra vesikasız fuhuş icra eden, özellikle yüksek tabakaya mensup birçok kadın vardı. Bu gelişmeler, büyük ölçüde işgal görmüş kentlerde oldukça yaygınlık kazanmış bir durumdu.⁶² Bu yerleşimlerden birisi de hiç şüphesiz İzmir kenti idi.

İzmir'de işgal süreci ile birlikte daha da artan fuhuş olayları kentin belli başlı bölgelerini mesken edinmişti. Bunlar; Kemer, Göztepe ve Asansör mıntıkları, Karşıyaka mıntıkası ve Punta (Alsancak) bölgeleriydi. Bu mıntıklardaki kayıtlı evler ve pansiyonlar genellikle Hıristiyan ve yerli Rumlara aitti. Buralarda Müslüman kadınların çalıştırılması yasaktı. Fakat buna rağmen, İzmir'deki umûmhanelerde istisnai de olsa Müslüman kadınların çalıştığı/ çalıştırıldığı da görülmekteydi. Örneğin, Bu konuda Kemer'deki bağımsız bir umûmhane çalışan Dudu isimli Müslüman bir kadın tespit edilmiş ve olay mahallinde bulunan Polis memuru ve Dudu hakkında gerekli işlemler yapılarak İzmir polis müdüriyetine bildirilmişti. Olayın detayında 139 apolet numarasına sahip olan polis memuru Faruk İrfan Efendi, mesai saatlerinde fuhuş maksadıyla sabah devriye vazifesini terk ederek "*fahişe*" Dudu'nun evine gitmiş ve suçu işlemişti. Bunun üzerine İzmir polis müdüriyeti divan kararı sonucunda polis memurunu üç yevmiyesinin kesilmesi ile cezalandırmıştı.⁶³ Benzer biçimde apolet numarası 2 olan ve 2. sınıf komiser Ali Rıza Efendi, bakkal Falaka'nın dükkânında konyak içtikten sonra sarhoş olmuş ve Kemer mıntikasındaki

60 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahoâl Defteri*, Cilt: 2, 22 Ağustos 1919, s. 746.

61 *Bir Doktorun Harp ve Memleket Anıları*, (Der.: Metin Özata), Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yay., Ankara, 2009, s. 122.

62 Zafer Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma (1908-1928)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.ss. 306-307.

63 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahoâl Defteri*, Cilt: II, 8 Nisan 1334, s. 612.

umûmhaneci Eleni'nin umûmhanesine gitmişti. Umûmhanede bir gece yattığı anlaşılan polis memuruna bir defalık olmak suretiyle İzmir polis müdüriyeti divan kararı sonucunda uyarı cezası verilmişti.⁶⁴

Söz konusu dönemin suçları arasında firarlarda sıkça görülmekteydi. Firarilerin bu dönemde çoğunlukta olmasının nedenleri İtilaf Devletleri tarafından mütareke döneminde hazırlanmış olan raporlarda; fizikî yetersizlik, temizlik sorunu, güvenlik sorunu, düzensizlik, mahkûmların tedavileri, kayıtların kötü tutulması, beslenme yetersizliği, tutuklu ve hükümlerin ayrılmaması mahkûmların çalıştırılmaması, yönetici ile personel eksikliği ve rüşvet alınması gibi problemlere dikkat çekilmişti.⁶⁵ Örneğin İzmir'in Karşıyaka ilçesinde yapmış oldukları hırsızlıklardan dolayı yakalanıp tutuklanan Prevezeli Yahya ile arkadaşının hapisshaneden kaçtıkları ve söz konusu kişilerin polis tarafından ölü olarak yakalandıkları verilebilir.⁶⁶ Ayrıca rüşvet vererek firar olayına örnek ise hapisshanede kalan ve para karşılığı dışarı çıkacak olan Venosdi'nin demir parmaklıkları kırarak firar etmiş olduğu ve tahkikat başlatıldığı⁶⁷haberi verilebilir.

Söz konusu dönemde asayiş tam olarak bozmasa da polisleri meşgul eden diğer bir olay türü intiharlardı. Söz konusu dönemde (1918-1919) İzmir'de intihar vakalarına nadiren rastlanılmıştı. Bununla ilgili ilk vakayı 15 Mart günü yaşanmıştı. Bu olay, Rüsumat-ı Muhafaza müfettişlerinden Cevdet Efendi'nin Karşıyaka'nın Kordon kahvelerinde son derece sarhoş olarak şimendifer hattını takiben evine gitmekte iken sahip olduğu revolver ile göğsünün sol altından kendini vurarak intihar etmiş olduğu⁶⁸ örnek olarak verilebilir. İzmir kentindeki bir başka intihar olayını da 11 Mayıs 1335/1919 tarihli Ahenk gazetesinde görmek mümkündü. Söz konusu vaka, 9 Mayıs 1335/1919 günü saat bir sıralarında Frenk mahallesinde ikamet eden otuz iki yaşlarında Fransa vatandaşı olan Polmar oğlu Maryos'un cesedinin Göztepe'de karaya çarpmış olması ve karaya çarpan bu maktulün belinde kömür parçalarının bağlı olduğunun görülmesi sonucunda gerçekleşmişti. Bu durum olayın intihar vakası olduğunu göstermekteydi. Maryos'un ceketiyle pantolonun ceplerine ve beline kömür parçalarını doldurmak suretiyle kendisini denize atmıştı. Evlerindeki hizmetçiye de validesine vermek üzere mektup bıraktığı anlaşılmıştı.⁶⁹

Mondros Mütarekesi ile birlikte kentte başlayan Rum taşkınlıkları ve Yunanistan'ın emellerini gerçekleştirmeye yönelik çalışmaları neticesini 15 Mayıs 1919 günü İzmir'in işgal edilmesi sonucu göstermişti. İşgalden sonra

64 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: I, 26 Mart 1335, s. 65.

65 İnceburun, *a.g.t.*, ss. 69-70.; Mücahit Özçelik, "Mütareke Dönemi'nde Osmanlı Hapishanelerinin Durumu", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 14, (Güz 2011), ss. 16-39.

66 İnceburun, *a.g.t.*, ss. 69-70.; BOA, DH, EUM.AYŞ2-14, H.22.06.1337.

67 *Sulh ve Selamet*, 9 Kânunusani 1335.

68 *Hukuk-u Beşer*, 15 Mart 1335.

69 İnceburun, *a.g.t.*, s. 70.; Bkz.: *Ahenk*, 11 Mayıs 1335.

geçekleşen mezalim başta olmak üzere yukarıda da bahsedilen tüm asayiş olayları dozunu arttırarak devam etmişti. Ancak Sevr Antlaşması imzalanana kadar Yunan idaresi tam manası ile kentte hâkim olamamıştı ve kentte iki başlı yönetim hâkimdi. Ancak 10 Ağustos 1920 Sevr Antlaşması'nın imzalanmasını takiben kentte sayısı azaltılmış olan Türk polisi ve askerlerin büyük bir çoğunluğu görevden alınmıştır. Artık tam anlamıyla Yunan idaresinin egemen olduğu kentte Türk güvenlik güçleri iki parmağın elini geçmeyecek kadar azaltılmıştır. Bu tarihten sonra 1922 Ağustosunda Türk ordusunun tekrar kente girişine kadar Yunan idaresi tesis edilmiş ve Yunanistan asayişini sağlamak için İtilaf Devletleri'nin jandarması niteliğinde kente gelse de kentin asayişini tam olarak sağlayamamıştır.

2. Sevr Antlaşması'ndan İzmir'in Kurtuluşuna Kadar Kentte Gerçekleşen Asayiş Olayları

Sevr Antlaşması imzalandıktan sonra görevden alınan Türk polisi ve askeri yerini Yunan güvenlik güçlerine bırakmıştı. Lâkin kente asayişini sağlamaya gelen Yunan idaresi kentteki düzeni tam manası ile sağlayamamıştı. İşgal öncesinde olduğu gibi bu dönemde de yerel Rum çetelerinin faaliyetleri devam etmekle kalmıyor, dahası bunun üzerine Yunan askerlerinin gerçekleştirdikleri mezalim, yağma, yıkım gibi eylemler ekleniyordu. Bu durumla eş zamanlı olarak ekonomik sıkıntılar, göçler ve uzun savaş yıllarının getirdiği insanlar üzerindeki bunalım hissi de gasp, darp, yaralama, cinayet vb. olayların daha da artarak devam ettiği görülmekteydi. Ayrıca Yunan idaresinin almış olduğu tedbirlerin haksız ve adaletsiz oluşu da olayların seyrini arttırmış ve Rumların ve Yunan askerlerinin suç oranlarının da arttırmasına sebep vermişti. Örneğin, bu dönemde Yunan Sıkıyönetim Mahkemesi; kentteki asayiş ve güvenliğini sağlamak için Urla'da Rum kadına tecavüz eden Hüseyin Çavuş ve Enver'i kurşuna dizerek idama mahkûm etmiş, ancak başka bir olayda Türk bir kadına tecavüz eden Yunan çavuşuna yirmi yıl hapis ve halk önünde askeri apoletlerinin çıkarılması cezası uygulanmıştı.⁷⁰ Bu durum birbiriyle aynı niteliği taşıyan iki olay karşısında suçlulara çifte standart uygulandığının ve adaletsiz kararlar verildiğinin en somut göstergesi olmuştu.

Sevr Antlaşması sonrası kentte en çok mezalim olaylarının arttığı gözlemlenmişti. İzmir merkezi başta olmak üzere Kemalpaşa, Karaburun, Bergama, Foçeteyn, Menemen, Tire, Ödemiş ve Bayındır gibi on üç kazayı içine alarak işgal alanını genişleten Yunanistan, bölgede yaşayan Türk-Müslüman halka ve onların inançlarına gerek Rum çeteler üzerinden gerekse Yunan askeri birlikleri tarafından zulmediliyordu.⁷¹Bu zulmün birçok örneği vardı. Bunlardan birisi 28 Nisan 1920

⁷⁰ Berber, *a.g.e.*, s. 251; *Ahenk*, 22-23 Temmuz 1335.

⁷¹ 14 Ocak 1920 tarihli bir raporda, Yunanların işgal ettikleri bölgelerde yapmış oldukları tedhiş, saldırı, tecavüz, mezalim ve tutuklamalar bütün detaylarıyla belirtilmekteydi. Bkz.: *Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE)*, A1/K18/G64/B64.; Ayrıca Yunan askerleri ile

günü Tire'nin Büyük Kadife Köyü'nde yaşanmıştı. Yunan müfrezesi tarafından kuşatılmış köyün Muhtarı Deli Mehmetoğlu Halil ile köyün bekçisi Çobanoğlu Hüseyin'in yol göstericiliğinde on iki köylüyü cami avlusuna toplamış ve hepsini şiddetli ateş açarak öldürmüşlerdi. Daha sonra da köyü yağmalayarak bütün hayvanları gasp etmişlerdi. Köyden ayrılırken yolda karşılaştıkları Karaçocukoğlu Mehmet'i de kafasını dipçikle parçalayarak öldürmüşlerdi.⁷²

İşgal öncesi yerel Rum çete üyelerinin Türk askeri kıyafetleri giyerek baskınlar da bulunması artık yerini Yunan askerlerinin zeybek kıyafetleri giyerek baskın, gasp ve hırsızlık yapmasına dönüşmüştü. Örneğin 8 Mart 1920'de 12. Kolordu Kumandanı Vekili Hayri Bey tarafından çekile telgrafta Ödemiş'in Balabanlı Köyü'ne gelen zeybek kıyafetleri giymiş Yunan askerleri tarafından bütün yiyeceklerin, hayvanların gasp edilerek köyün yakıp yıkılarak telgraf edildiği bilgisine ulaşılmıştı.⁷³

Yunan idaresi döneminde en az mezalim olayları kadar ekonomik açıdan gelen sıkıntılar Yunan idaresinin başa geçmesi ve savaşın getirdiği zorluklar üretimi de sıkıntıya düşürmüştü. Bu durum kentte yaşayan halkı ekonomik açıdan çıkmazın içine sokmuştu. Ekonomik çıkmaz, beraberinde hırsızlık olaylarını getirmiş ve vakaların artmasını da tetiklemişti. Üstelik işgal öncesinde hırsızlık olayları sadece çeteler ya da bireysel olarak gerçekleştirilirken, Yunan idaresi sonrasında askerlerin uyguladığı olaylar da eklenmişti. Bu dönemde özellikle hane hırsızlıklarının yanı sıra dükkân vb. artış göstermişti. Bu da halkın fakir düşen kısmının un ve şeker gibi temel gıda ürünlerini temin etmekte zorlanmasından kaynaklandığı görülmüştü.⁷⁴ Örneğin; Kemeraltı tarafındaki Kestelli Caddesi üzerindeki esnaf Uncu Hüseyin Efendi'nin dükkânındaki gıda maddelerini çalmaya kalkışan hırsız olay mahallinde yakalanmış ve divana sevk edilmesi verilebilir.⁷⁵ Isınma sorunu endeksli bir başka hırsızlık olayı da Oduncu Yako İlyan'ın odun dükkânından odun aşırılmış olması ancak suçluların çok kısa bir sürede yakalanması ile gerçekleşmişti.⁷⁶ Yine hırsızlık olayının bir başka örneğini de 1920 yılının Şubat ayında dokuz kişiden oluşan bir hırsız kumpanyasının altın varakçısı, Nazmi Efendi'nin hanesine girerek üç sandık eşya ve zahireyi çalmışlardı. Olayın failleri ise baş komiser Mustafa Sıtkı Efendi ve ekibi tarafından kısa süre içinde yakalanmış olması teşkil etmektedir.⁷⁷

yerli Rumların işbirliği yaptığı ve köyleri yakıp, Müslümanları katlettikleri ve yağma ile soygunculuk yaptıklarına dair telgraf için Bkz. BOA, DH. KMS. 53-4/36.

72 Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi-Izmir, Aydın, Manisa, Denizli, (1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay.,4.Baskı, Ankara, 2018, s. 139.

73 Turan, *a.g.e.*, s. 112.; İslam kıyafeti giyen Yunan askerlerinin Nif kasabasına bağlı Ören köyüne de baskın düzenleyerek Akkeçili Ahmet Efendi'yi darp ve tazyik etmiş ayrıca hanelere taarruz eden Yunan askerleri 4000 lirayı da çalmışlardı.

74 İnceburun, *a.g.t.*, ss. 112-115.

75 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 7 Kanunuevvel 1338, s. 335.; Bkz.: Ahenk gazetesinin 16 Haziran 1335 tarihli nüshasında, debbağlık eden Ömer'in 14 Haziran 1335 gecesi dükkânına giren hırsızların birçok meşin ve deriyi çalarak firar ettiği neşredilmiştir.

76 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 9 Eylül 1338, s. 82.

77 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 4 Şubat 1336, s. 46.

Hırsızlığın iki alt dalı da vardı. Bunlardan biri gasp diğeri ise yankesicilikti. Teğmen Mehmet Nuri Efendi'nin yolda giderken meydanda bir kişi tarafından elindeki hububatın ve cebindeki paranın gasp edilmesi güvenlik güçlerine mahsus bir kişinin bile kentte güvenle yürüyemediğini göstermektedir.⁷⁸ Yine hırsızlığın bir türü olan ve insanların yolda rahatça yürütmesine izin vermeyen bir olay da yankesicilikti. 1920 yılı sonlarına doğru Yenice mahallesinden bakkal Ali oğlu İbrahim cebinde bozdurduğu yüz lirasını hüviyeti bilinmeyen ancak olayın Mehmet Çavuş tarafından tahkik edilmesinden sonra Ahmet ve Hakkı isimindeki şahıslar tarafından gerçekleştiğini ve bu şahısların kısa süre zarfında yakalanması örnek gösterilebilir.

Söz konusu dönemde kentteki düzensiz ortamı gören zanlılar sahte para basarak dolandırıcılık yapmaya da başlamışlardı. Bunun örneğini ise 1921 yılı Eylül ayında elli ve yirmi beş liralık sahte nakit para çıkaran Malkoça, ürettiği sahte paraları dolaşıma sürmüştü. Ancak halkın dolandırıldığını fark eden memurlar tarafından tutuklanması oluşturmuştu.⁷⁹

Şehrin sükûnetini "Kral Konstantin ve Yunan taraftarları" da Halkapınar'da yer alan cephaneliği patlatmaya teşebbüs etmeleri ile bozmaya yeltenmişlerdi. Şayet Yunan polisleri tarafından yakalanması ve cephaneliklerin Karşıyaka'da Osmanzade Mevki'indeki gaz depolarına naklederek iki kat tel örgü içine almışlar. Böylece kenti büyük bir faciyanın eşiğinden dönmesine neden olmuşlardı.⁸⁰

Mütareke yıllarında oluşan otorite boşluğu ve kargaşa düzeni kaçakçılık hareketlerine büyük bir ivme kazandırmıştı. Kimi zaman hububat, tahıl ve tekell kimi zaman da silah kaçakçılığı olarak gelişim göstermişti. Örneğin; 8 Ağustos 1338 tarihinde süvari polis memuru Mehmet Naşit Bey kendi kontrolü altında bulunan 18 çuval arpayı, kaçakçılık yapan Yorgi Bey'e satarak ona ortaklık etmiş; işlenen bu suç sonrasında polis memuru divana sevk edilerek kendisine kınama cezası verildiği bilinmiştir.⁸¹

İşgal yıllarında darp, yaralama ve adam öldürme gibi asayiş problemlerinin kimi zaman kavga sonucu kimi zaman ise gasp, hırsızlık ya da hane baskınları sonucunda gerçekleşmişti. Ancak işgal öncesinden farklı olarak bu dönemde Yunan askerleri tarafından uygulanan baskı ve şiddet sonucunda gerçekleşen olayların arttığı görülmüştür.⁸²

Asayişsiz ortamdan kaynaklı olarak suç işlemekten çekinmeyen zanlılar, hırsızlık ve gasp olaylarında kendilerine karşı direniş gösterildiği takdirde

78 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 31 Mart 1336, s. 358.; Bkz.: Aynı defterin 267. sayfasında yankesicilik hususunda bir hırsız çetesi liderinin yakalandığı ancak sonra firar ettiği de kayda alınmıştır.

79 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 15 Eylül 1337, s. 112.

80 *İnceburun, a.g.t.*, s. 127.

81 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 8 Ağustos 1338, s. 612.

82 *İnceburun, a.g.t.*, s. 98.

söz konusu olayların ya yaralama ya da cinayet türünde olaylara dönüştüğü görülmektedir. Örneğin; Erzurumlu Hacı Rıdvan Bey'in hanesine giren fail Sivri Hüseyin, evde bulunan eşya ve kuru bakliyatları aşırırken yakalanma korkusu ile Hacı Rıdvan Bey'i darp etmiş ve yaralamış olduğu gözlemlenmiştir.⁸³ Bu olağanüstü şartların hâkim olduğu dönemde polislerinde bazı suçlara karıştığı görülmektedir. 6 Ağustos 1336/1920 akşamı umûmhaneden çıkararak evine giden Rıza Bey, polis memuru olan Halit Zahit Efendi tarafından üzerindeki eşyalarının tehdit ile birlikte gasp edilmesi sırasında Rıza Bey'i darp ettiği görülmüş ve olay sonucunda adı geçen polis memuru görevini kötüye kullandığı gerekçesiyle işinden uzaklaştırılmış olması örnek verilebilir.⁸⁴

Bazen anlaşmazlıkların da darp ya da yaralama ile sonuçlandığı görülmektedir. Örneğin 1921 yılında resmi dairede çalışan Edip Efendi'nin görevi başında iken kuruma gelen vatandaş ile bir konuda anlaşma sıkıntısı yaşadığı ve bu anlaşma sıkıntısının da ortamı gerdiği görülmüştür. Edip Efendi'nin haysiyeti ve şahsiyetine karşı gerçekleştirilen hakaretler sonucunda ise ortam iyice karışmış, Edip Efendi'nin iskemle ve yumruk darbeleri alarak ağır şekilde yaralandığı bunun sonucunda da üç gün hastanede kaldığı bilinmektedir.⁸⁵

Kentte oluşan kargaşa ortamı hanelere, iş yerleri ve köyler başta olmak üzere çeşitli baskınlarda görülmüştür. Gerçekleşen baskınlar birçok asayiş bozucu olayı (darp, yaralama, gasp vb.) da içerisinde barındırmaktadır. Keçeciler Karakolu'na gelen Binnaz isimli bir kadının ifadesine göre bir grup evine gelerek tehditler ile kapıyı zorla açtırmış ve bu şahıslar kadından kızlarından birini istemiş ancak kadın kızlarını korumaya kalktığı için kadını darp etmişlerdi. Bu olay üzerine kaçarak karakola gelen kadının şikâyeti üzerine 209 apolet numarasına sahip kazım Efendi olay yerine gitmiş ve keçeciler tarafından yaralanmıştı. Bu şahıslar gerek hane baskını, gerek kız kaçırmaya teşebbüs, sivil birini darp etme ve görevli polis memura saldırmak suçlarından aranmış ve kısa sürede yakalanarak adalete teslim edilmesi⁸⁶de kentte yaşanan olaylardan sadece biridir.

Tüm bu olaylar arasında göze çarpan diğer bir husus ise kent merkezi ve kazalarda Yunan askerleri tarafından Müslümanların darp edilmesi ve yaralanmasıdır. Sayıları tam olarak bilinmese de kazalara bağlı kaymakamlıkların jandarma raporlarının bazılarında bu tür bilgilere yer verilmiştir. Örneğin İzmir'in kazalarından biri olan Ödemiş kazasında kaymakamlık tarafından bilgi neticesinde 18 Ağustos 1335/1919 tarihi raporuna 16 Türk dövülmüş, 4 Türk de yaralanmıştı. Benzer şekilde Ödemiş'e bağlı birçok köy halkının da darp edilerek yaralandığı raporda açıkça belirtilmekteydi.⁸⁷ Rum taşkınlıkların artmasının yanı sıra birde Yunan askeri tarafından yapılan darp, yaralanmalara

83 İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri, Cilt: 2, 5 Kanunuevvel 1336, s. 736.

84 İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri, Cilt: 1, 6 Ağustos 1336, s. 124.

85 İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri, Cilt: 1, 11 Temmuz 1337, s. 340.

86 İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri, Cilt: 2, 23 Şubat 1336, s. 986.

87 Turan, a.g.e., s. 131.; Rapor için aynı eserin EK-11 başlıklı kısmına Bkz.:

da oldukça sık rastlanmıştı. Bunlardan birisi de sinemadan çıkan Murat Zeki Bey'in de tanıklık ettiği, kasap eşrafından bir kişinin gece yarısı evine dönerken feci bir şekilde öldürülmesiydi. Yunan jandarma birliklerinden birisinin apoletin kanlı bir şekilde yerde yatan merhumun avuçları içinde kalması hem yaşamak için direndiğini hem de Yunan askerlerinin bölgede uyguladıkları vahşet ve tecavüzün acı yüzünü göstermekteydi.⁸⁸ Cinayetlerin sebepleri kimi zaman siyasi kimi zaman ise bireysel olabiliyordu. Bunlardan biri de aşk cinayeti. Çorakkapı'da gerçekleşen bu aşk cinayeti Çakır Pakize'ye âşık olan Kömürcü Hoti (?) ile Cemal'in boş bir arsada gecenin bir vakti kavga etmesi sonucunda Cemal'in katledilmesi ile gerçekleşmişti. Olay yerine intikal eden polis memurlarının yaptığı tahkikat sonucunda ise suçlu olan Hoti (?)'nin 25 Nisan 1337/1921 yılında yakalanması ile sonuçlanmıştı.⁸⁹

Önce savaşın getirdiği daha sonra kentte bir türlü merkezi otoritenin sağlanamamasından kaynaklı olarak ahlakî çözümlere paralel olarak fuhuş olayları da yoğun olarak yaşanmaktaydı. Giderek çoğalan umûmhanelerde kenttin sükûnetini kimi zaman bozmaktaydı. Bunlardan biri Konak mevkiinde bulunan bir umûmhanede çalışan fahişelerin mahalle huzurunu kaçırmaları sonucunda karakola şikâyet edilmesi sonucunda polis ekiplerince söz konusu umûmhaneye baskın yapılmış umûmhanede çalışanlara uzaklaştırma kararı alınmıştı. Ancak umûmhaneye baskını sırasında İzmir Emniyet-i Umûmiye Müdüriyet-i personellerinden birisi olan emniyet müfettişi Ali Rıza Efendi'nin de umumhane içerisinde yer aldığı görülmüş ve diğer suçlular gibi onunda tutuklandığı bu baskın sonucunda da görevinde azledildiği kayıtlarda yer almıştı.⁹⁰ Bir başka fuhuş olayı ise İzmir'in Şerefiye Mahallesi'nde yaşanmıştı. İbrahim Efendi'nin seks işçisi olduğu bilinen Kazanların Ümmühan'ın Mehmet ile nikâh kıyacağı bahanesi ile kendisi irtibata geçmiş ancak Ümmühan'ın evine gece gündüz fark etmeksizin gayri meşru adam kabul ettiği gören Mehmet Efendi'nin huzursuzluk çıkardığı bunun üzerine gelen polis ekiplerinin zar zor olsa da sükûneti sağladığı görülmüştü. Bu olayın bir neticesi olarak ise olayı bildiği halede susmasından ve daha önce buradaki fahişelerle irtibatı saptanmasından dolayı polis memuru İbrahim Hakkı Efendi'nin görevden alınmıştı.⁹¹ Fuhuş sonrası kimi zaman tartışmalarla kimi zaman ise ölümlerle sonuçlanmıştı. Hele ki küçük bir çocuk bir seks işçisi ile ilişkiye girmesi sonucunda hastalanarak ölmesi acı ama gerçek bir sonuçtur. 1920 yılının Ağustos ayında Dolaplı Kuyu mahallesinde Makbule Hanım namında bir fahişe ile biri çocuk olmak üzere üç kişinin gayri meşru bir ilişki yaşadığı ve küçük çocuğun ilişkiden on gün sonra yakalandığı hastalıktan dolayı vefat etmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.⁹²

88 Mevlüt Çelebi, *Ahenk ve Halk Gazetelerinde İşgal Hatıraları (1919-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2015, s. 67.

89 *Sada-yı Hak*, 26 Nisan 1337.

90 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 10 Temmuz 1336, s. 282.

91 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 31 Ağustos 1336, s. 359.

92 *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 17 Ağustos 1336, s. 597.

Mütarekenin imzalanması ile birlikte artış gösteren çete faaliyetleri Sevr Antlaşması'nın imzalanması ile de zirveyi zorlamıştır. Ancak burada dikkati çeken bir husus vardı. O da bölge istihbarat raporlarına yansıdığı kadarıyla önemli bir durum da eşkıyalık ve baskınları gerçekleştirenlerin genellikle İngiliz mallarına ve vatandaşlarına karşı bir eylem içerisinde olmayışlarıydı. Bu durum özellikle yerel Rum çeteci ve yağmacıların İngiliz kamuoyunun tepkisini çekecek türde davranışlarından kaçındığını göstermekteydi.⁹³ Buna karşılık Türk ve Müslüman ahaliye karşı şiddetlerini arttırmışlardı. Örneğin 1920 yılı Mart ayında İkiçeşmelik merkezinden Demirci Köyü'ne gitmek üzere olan altı erkek, beş kadından oluşan on bir kişilik gurubun öne on kişilik bir çete tarafından kesilmişti. Çeteciler erkekleri boğazlayarak katlettikleri gibi cesetleri de yol üzerine atmış; hatta bazılarını çam ağaçlarına asmışlardı. Geriye kalan kadınların dördü serbest bırakılmış ancak grubun içinde bulunan Hayriye isimli kızı kaçıran meçhule doğru gitmişlerdi. Grubun sahip olduğu malları da Hayriye gibi beraber yanlarına almışlardı.⁹⁴

Mütareke'nin ilk döneminde İzmir'in işgalini kolaylaştırmak için çalışan çeteler işgal sonrası da şiddetlerini artırarak zulüm, gasp ve baskınlarına devam etmişlerdi. Çoğunluğu yerli Rumlardan oluşan çeteler işgalden sonra Yunan askerlerinin desteğini almış ve Yunan yetkililer tarafından hem eğitilmiş hem de donatılmışlardı. Ayrıca 1921 yılında Umum Jandarma Kumandanlığı'ndan Manisa, Aydın, Denizli ve Karesi mutasarrıflıklarına çekilen telgrafta, Yunan ordusu tarafından tahliye edilen 130 çete reisinin İzmir ve çevresinde asayiş bozmak için gönderildiğini ve bu duruma yönelik ilgili makamlarca önlemler alınması gerektiği konusunda bilgi verilmekteydi.⁹⁵

İşgal sürecinde bölgedeki Türklerin tamamen silahtan arındırılmasına karşılık yerli Rumlar ve azınlıklar baskın, göçe zorlama ve çetecilik faaliyetleri için özellikle silahlandırılıyor ve eğitiliyordu. 20 Nisan 1922'de Anadolu Ajansı'ndan geçen bir habere göre İzmir'de Hıristiyanlara silah dağıtımına devam edildiği verilmişti.⁹⁶ Bu silahlandırılan sayıca beslenen ve eğitilen çeteler Türk-Müslüman ahalinin dini kurumlarını, mahallelerini, evlerini, işyerlerini, eğitim kurumlarını hatta dini kurumlarını dahi yağma ve talan etmekte bu mekânlarda bulunan ahaliye ise zarar verilmekteydi. Örneğin, Çeşme'deki Rumlar, Rüştüye Mektebini basarak yağma etmiş ve buldukları Kuran-ı Kerimleri pare pare ederek yere atmışlar çiğnemişlerdi. Bu durumun yağma olayının yanında İslam dinine karşı da ağır bir hakaret olduğu kuşkusuzdu.⁹⁷ Mektep baskının yanında bir başka

93 İsmail Ediz, *Diplomasi ve Savaş İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali 1919-1922*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2015, s. 46.; Bkz.: Michael Llewellyn Smith, *Yunan Düşü*, 1. Baskı, (Çev.: Halil İnal), Ayraç Yay., Ankara, 2002, s. 97.

94 İnceburun, *a.g.t.*, s. 104.; *İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defteri*, Cilt: 1, 23 Mart 1336, s. 220.

95 BOA, DH-100-136,H.18.09.1337.

96 Turan, *a.g.e.*, s. 37.

97 *İzmir'e Doğru*, 11 Şubat 1336.

örneği de hane baskınları teşkil etmektedir. Bunun örneğini ise Şark gazetesinde yer alan bir haber oluşturabilir; yerli Rum çeteleri tarafından Karşıyaka Karyesinin İskele yakınlarında bulunan 18 numaralı İzmir istinaf reisi İsmail Bey'in evine baskın gerçekleştirilmişti. Baskın sırasında eşi Saadet Hanım da evde bulunmaktaydı. Kıymetli eşyaları çalan eşkıyalar daha sonra aynı mıntıka da bulunan 8 numaralı Ziya Bey'in hanesine de baskın gerçekleştirmişlerdi. Şark Gazetesinde çıkan haberin detayında bölgede gittikçe artan baskın ve soygunlara karşı, bu mıntikalarda bulunan ev sakinlerine herhangi bir baskına karşı hazır ve tedarikli bulunmalarını rica ediliyordu.⁹⁸

İşgalin başından sonuna kadar süren baskın ve yağmalar Türk süvarilerinin kente girmesinden sonrada devam edilmişti. Ancak bunun diğer baskınlardan bir farkı vardı. Artık yerli Rumlar ve Yunanlar artık sadece Türk ahaliye değil, diğer gayrimüslimlerin ve Levantenlerin de evlerini basıyor ve yağmıyorlardı. 1922 yılında İzmir'e gelen Türk süvarileri ile çatışan yerli Rumlar Bornova da Edit Lawson'ın evini basarak saklanmış ve buradan çıkarken de evi yağmalamışlardı. Edit Lawson'ın evi gibi yağmalanan bir evde Reggio'ların eviydi.⁹⁹

26 Ağustos 1922 tarihinde başlayan Büyük Taarruz 9 Eylül'de Türk askerinin İzmir'e girmesi ile son bulmuştu. General Mombelli tarafından Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na gönderilen 11 Eylül 1922 tarihli tezkirede Türk birliklerinin 9 Eylül günü öğleden sonra herhangi bir olay olmadan İzmir'e girdikleri Türk kuvvetlerinin önünden kaçan Yunan ordu birliklerinin ve Yunan çetelerinin geri çekilirken köyleri yaktıkları ve vahşete kaçarken bile devam ettikleri yazılıyordu.¹⁰⁰ Türk Ordusunun 9 Eylül 1922'de İzmir'e girişiyle birlikte Mustafa Kemal Paşa da İzmir'e gelmiş ve Akdeniz'in incisi olan bu güzel kentin nasıl harabeye çevrildiğini bizzat gözleriyle görmüştür. Tam da bu sırada takvimler 13 Eylül 1922'yi gösterdiğinde asrın yangını olarak tarihe geçen yangının alevleri patlak vermiş ve Frenk Mahallesi'nin Basmane tarafındaki "Suzan Sokağı'nda kopan bir gümbürtü"¹⁰¹ ile şehri sarmaya başlamıştı.

İzmir yangını ile ilgili en önemli rapor ise kuşkusuz İzmir İtfaiyesi'ne on iki yılını (1910-1922) vermiş olan Mösyö Grescovich'in raporuydu. Grescovich raporunda yangınla ilgili gördüklerini şöyle aktarıyordu: "13 Eylül günü saat 10.30 sıralarında Ermeni kilisesinden 50 metre mesafede, bir Ermeni hanesinin yandığını gördüm. Hanenin alt katında şiddetli ve sadmeli ateş çıkmaktaydı. Mecburi biraz geriye gittim. O tarafa sirayet etmemesi için söndürmeye çalışırken Ermeni kilisesinde yangın olduğunu haber verdiler. Efrad ile kiliseye gittim. Kilisenin binalarında ateş yok idi. Yalnız küçük bir bina civarında bahçedeki iki yüz kadar bağlı eşya balyası ve

98 Şark, 14 Nisan 1338.

99 Türkmen Parlak, *İşgalden Kurtuluşa 2-Yunan Ege'den Nasıl Gitti "Son Günler"*, İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yay., No: 2, İzmir, 1983, s. 452.

100 Mevlüt Çelebi, *İtalyan Arşiv Belgelerinde Anadolu'da Yunan Mezalimi (1919-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2010, s. 51.

101 Parlak, *İşgalden Kurtuluşa-2 Yunan Ege'den Nasıl Geçti "Son Günler" ...*, ss. 461-462.

paçavoralar bir yere toplanmış ve üzerinde iki yüz tüfenk ve kilitli cephane konmuş idi. Ateşe de bunların arasından çıkıyor idi. Aynı zamanda ateş içerisinde devamlı infilak işitiliyordu. Söndürmeye çalıştık.”¹⁰² Yangının kimin çıkardığı konusunda çeşitli görüşler olsa incelenen belgeler, eserler neticesinde Ermenilerin kenti yakmış ve yerli Rumların da yaymış olduğu kanısına varılmaktadır. “Türk işgali altında kalmaktansa ölmeyi tercih eden Ermeniler, evlerini ateşlemişler ve Türk askerleriyle mücadeleye girişmişlerdi. Müthiş gürültülerle cephane depoları patlıyordu.”¹⁰³ Kısacası Ermeniler ve yerli Rumlar cephanelik ve belge/bilgi/dokümanların Türklerin eline geçmemesi için çalışırken evlerini, kiliselerini ateşe vererek asrın yangınına imzalarını atmışlardı.¹⁰⁴ Hatta yangını söndürmek isteyen itfaiyecilere dahi saldırdıkları Sigorta Yönetimi Yangın Servisi Temsilcisi Mösyö Ernest Bon tarafından “Ermeni ve ya Rum kundakçular görevlerini yerine getiren Hristiyan itfaiyecilere bile saldırdı.”¹⁰⁵ Kelimeleri ile kâğıda dökülmüştü. Yangının Ermeniler tarafından kasten çıkarıldığı hususunda yangına şahitlik edenler de kabul etmişti. Üstelik yangını çıkaran birkaç kişinin suçüstü yakalanmış olduğu görülmüş ve polis raporuna ek olarak otuz yedi sayfalık şahitlerin ifadeleri de rapora dâhil edilmiştir.¹⁰⁶

İzmir yangınının yanı sıra kentte yanıp âdetâ küllük olan yerleşimler, Ermeni ve Rumlara ait mahaldehydi. Ev ve dini mabetlerinin yanmasının yanı sıra özellikle kiliselerinin patlayarak içeriden sürekli infilakların gerçekleşmesi yangının etkisinin genişlemesine sebep olmuştur. Bilhassa işgal sürecinde Yunanların ve yerli Rumların kiliseleri mühimmat deposu ve karargâh merkezi yaptığı göz önünde bulundurulduğunda; kiliselerin neden ve nasıl patladığı?, yangındaki büyük patlamaların nasıl ve hangi muhitlerde gerçekleştiği soruları kendi içerisinde yangının kimler tarafından çıkarıldığı ya da yayıldığı şüphesini doğurmuştur. Özellikle işgal sürecinde Ermenilerin yerli Rumlarla olan iş birliği içerisinde olması, kiliselerin karargâh merkezi konumunda olması ve yangın sonrasında belge/doküman vs. kalıntıların yok edilmek istenmesi bu şüpheleri haklı çıkarmaktadır.¹⁰⁷

İzmir yangını sırasında asayiş ve sükûneti bozarak kentin huzurunu bozanların olduğu da muhakkaktı. Bu olaylardan birisi dönemin gazetelerinde yer alan İzmir Rum Metropoliti Hristostomas’ın ölüm haberiyle ilgiliydi. Sürmanşet yapılarak kamuoyuna sunulan haber İstikbal gazetesinde şöyle yer almıştı:

102 Köylü, a.g.e., ss. 95-96.; Rapor için Bkz.: “İzmir Yangını”, Şark, 21 Kanunuevvel 1338.

103 Ercan Erksan, “İzmir’i nasıl yaktılar, nasıl kaçtılar?...” *Yeni Tarih Dünyası*, Sayı: 3, (15 Ekim 1953), ss. 118-122.

104 İnceburun, a.g.t., s. 149.

105 Oktay Gökdemir, “Fransız Kaynakları Işığında 1922 İzmir Yangını”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: VI, Sayı: 15, s. 195.

106 Neşe Esirkiş, “İzmir Yangınları: XVIII Asrın Ortalarından 1922’ye Kadar”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul, 2019, s. 65.

107 İnceburun, a.g.t., s. 149.

“Hrisostomos şimdiye kadar anlaşılmayan bir sebepten dolayı daire-i hükümete azimet etmiş, avdetinde üzerine hücum eden halk tarafından öldürülmüştür. Hadise-i katli Rumlara atfedenler olduğu gibi ruhban kıyafeti altında en bunlar bir komitacı ruhu taşıyan bu yüksek rütbeli zabitlerden aileleri zulme uğrayan Türkler tarafından da linç edildiğini iddia edenler vardır. Fakat doğruyu söylemek lazım gelirse Hrisostomos'u öldürenler arasında Türkler kadar Anadolu Rumları da vardır.”¹⁰⁸ Ancak Babalık gazetesi, Atina gazetelerinden iktibas ettiği bir haberde Metropolit Hrisostomos ile Kozmos Gazetesi müdürü Aleksandridi'nin Divan-ı Harp mahkemesince yargılandığı, kendisine mahkemece idam hükmü verildiği ve bu doğrultuda kurşuna dizilerek idam edildiği konusunda bilgi vermişti.¹⁰⁹ Diğer bir örneği ise 21 Eylül 1922 tarihli Tasvir-i Efkâr gazetesinde yer alan Urla üzerinden İzmir'den ayrılan Yunan ordusunun bölgeden geçerken bölgeye zarar verdiklerini, hatta kilise ve okullara saklanan çetelerin kasabayı ateşe vererek kaçmaya çalıştıkları teşkil etmektedir. Bunun üzerine de haberin devamına bölgede bulunan Türk müfrezeleri tarafından bahsi geçen bölgelerdeki yangınların söndürülmesi için büyük çaba bir gösterildiğini eklemiştir.¹¹⁰ Özetle yakıp yıkmakla İzmir'e girenler yine yakıp yıkmakla kaçıp gitmişlerdi.

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri yanında yer alan Osmanlı İmparatorluğu uzunca bir dönem ve zorlu şartlar altında mücadelesini sürdürmüştü; ancak 30 Ekim 1918'de imzaladığı Mondros Mütarekesi ile savaştan yenik olarak çıkmıştı. Bu antlaşma her ne kadar bir ateşkes antlaşması adını taşısa da içerdiği maddeler bakımından hasta adamın barış antlaşmasını imzalamasına kadar mirasını kendi aralarında paylaşmak amacıyla imzalanmıştır. Nitekim “Türkleri Anadolu'dan atmak isteyen” büyük güçler, “İtilaf Kuvvetlerinin güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik yeri işgal etme hakkını” 7. madde ile elde etmişlerdi. Aynı antlaşmanın 5. maddesi ile güvenlik güçlerinin sayısını azaltmış ve haklarını kısıtlamıştı. Böylece kendi güvenliklerini tehdit edecek olayların doğmasına olanak sağlamıştı. 4. madde ile de suçluların serbest bırakılmasını sağlayan İtilaf güçleri asayiş alanında kendi elleri ile bozmayı ve işgalleri kolaylaştırmayı hedeflemişti.

Hasta adam olarak görülen Osmanlıların mirasını paylaştıkları Paris Barış Konferansı'nda ise Akdeniz ve Ortadoğu'da egemen olan Avrupalı devletlerin çıkarlarını korumak amacı ile 1917 Saint Jean Maurienne Antlaşması ile İtalya'ya verilen İzmir'i Yunanistan'a vermişlerdi. Yunanistan ise Megali İdeasını gerçekleştirmek için kent üzerinde hak iddia etmiş ve elinden geleni

108 Rahmi Çiçek, “İzmir'in Kurtuluşunun Anadolu Basınındaki Yansımaları”, *Kuruluş ve Kurtuluşun Sembol Kenti İzmir Uluslararası Sempozyumu* (Bildiriler), Atatürk Araştırma Merkezi Yay., s. 229.

109 İnceburun, a.g.t., s. 150.; Çiçek, a.g.m., ss. 229-230.

110 *Tasvir-i Efkâr*, 21 Eylül 1922.

yapmıştı. Bu duruma müteakip olarak 6 Mayıs 1919'da "İzmir kentinde asayişin temin etmek" görevi İtilaf güçleri tarafından Yunanistan'a verilmiş ve 15 Mayıs 1919 günü kentin işgaliyle birlikte İzmir'de sancılı günlerin ilk tezahürleri görülmüştü.

İşgal güçleri, mütarekenin imzalanmasıyla birlikte başlayan süreçte İzmir'deki yerli Rumların başlatmış oldukları her türlü saldırı, yol kesme, cinayet, hırsızlık, ırz ve namus çiğneme ve benzeri eylemleri görmezden gelmiş; hatta bizzat himayesi altında tuttuğu bu güçler tarafından korunmuştur. Rum çeteler özellikle İngilizler tarafından silah, mühimmat bakımından desteklenmişlerdi. Yunanistan da daha işgal kararı alınmadan evvel işgal kararını kolaylaştırabilmek adına çeteleri kaynak bakımından beslemiş hatta İngilizlerin göz yumması ile adalardan ve çeşitli yollardan İzmir kıyılarına kaçak olarak çeteciler getirerek buradaki örgütlenmeyi desteklemişti. Oluşturulan bu Rum çeteler işgal öncesi başlamış ancak milli mücadele sonuna kadar tedhiş hareketlerine devam etmişti.

İzmir'de asayişin sağlanamadığı doğru bir savdı. Ancak bu asayişsizliği kaynağı Türklerden mi? yahut Rumlardan mı kaynaklıydı? Sorusunun cevabı; çalışma boyunca incelenen arşiv belgeleri, resmî rapor ve kayıtlar, hatıralar ve dönemin basınından elde edinilen verilere göre; yerli Rumların silahlandığı ve çetecilik faaliyetleri yürüttüğü doğrultusundadır. Köylü gazetesinde yer alan "Kimler Silahlanıyor?"¹¹¹Başlıklı makalede ifade edildiği gibi, Rumlar kentteki düzeni bozuyor ve sükûnetin bozulmasına sebep oluyordu. Dahası yerli Rumlar silahlanmakla da kalmıyor; Osmanlı askeri kıyafetlerini giyerek fabrikalara, hanelere ve köylere baskınlar düzenleyerek, hem Türk ahalinin canına ve malına tecavüz ediyor hem de kentteki asayişin Türklerin bozduğuna yönelik yaygara yapıyorlar ve Batı Kamuoyunu kendilerinin tarafına çekmeyi hedefliyorlardı. Rum çetelerin bir diğer hedefi de kuşkusuz Türk nüfusu yerlerinden göç ettirerek bölgeye Rum nüfusunu yerleştirmek ve Yunanistan'ın iddialarını kolaylaştırmaktı.

Mütareke döneminde sadece çeteler ya da yerli Rumlar değil, savaş yıllarının da getirmiş olduğu güvenlik zafiyeti, otorite boşluğu, fakirlik, hastalık, ahlaki bozulma, beslenme ve giyinme sorunu gibi asayiş olaylarını etkilediği görülmüştür. Sosyal ve ekonomik faktörler kentteki iç güvenlik sorununu tetikleyen başlıca sebepler arasındaydı. Bu dönemde hırsızlık, gasp ve benzeri suçların büyük bir çoğunluğunun ekonomik yetersizlikler sonucunda ortaya çıktığı da görülmüştü. Özellikle kentte yaşanan beslenme sorunu ve geçim sıkıntısına paralel olarak artan hırsızlık olayları; dükkân hırsızlıkları gibi temelde gıda endeksli suçlara dönüşmüştü. Bu dönemde halkın fakir düşen kısmı un ve şeker gibi temel gıda ürünlerini temin etmede sıkıntı yaşamaya ve yenilebilir ekmeğe ulaşmakta zorlandığının görülmesi halkı birtakım suçlara ittiğini göstermektedir.

İşgal döneminde sivil vatandaşların yanında çeşitli memurların da fuhuş olaylarına adı karışması sebebiyle asayiş ve güvenliği askıya aldıkları

111 "Kimler Silahlanıyor?", *Köylü*, 28 Teşrinisani 1334.

gözlemlenmiştir. İzmir Vilayeti Polis Mürettebatına Mahsus Sicil-i Ahval Defterleri incelendiğinde görev sırasındaki bazı polis memurlarının umûmhanelerde yakalandıkları ve çeşitli cezalara çarptırıldıkları görülmüştür. Yine söz konusu defterlerin incelenmesi sırasında ulaşılan başka bir sonuç ise polis memurlarının 12 Ağustos 1920 tarihinde işgal dolayısıyla vazifelerine son verildiğidir. Bu zaman dilimi içerisinde görevleri sona eren güvenlik görevlileri, İzmir'in kurtuluş tarihi olan 9 Eylül 1922'den itibaren de tekrar vazifeleri başlarına dönmüşlerdir.

İşgal dönemi İzmir'inde Yunan Sıkıyönetim Mahkemelerinin kentte asayiş ve güvenliği sağlamaya yönelik uygulamaları çeşitli yorumlara da neden olmuştur. Özellikle mahkemelerin verdiği kararlara bakıldığında; kentte yaşayan halkın dini ve milliyetine göre verilen cezaların halk arasında ayrıma neden olduğu ve adil olunmayan bu tutum karşısında da çeşitli asayiş olaylarının arttığı gözlemlenmiştir. Özetle mütarekenin imzalanmasıyla başlayan kentteki "asayiş olayları" en çok Türk milletini mağdur etmiştir. Mütarekenin imzalanmasından sonra gerçekleşen elzem olaylar yerini 1919 yılında başlayan işgal günlerine bırakmıştır. Bu süreci 9 Eylül 1922'de Türk süvarilerinin İzmir'e girmesi takip etmiş ve bu süre aralığında gerek merkezde gerek ise kazalarda pek çok güvenlik zafiyeti yaşanmış ve savunmasız bırakılan halk mağdur olmuştur. Ancak kente giriş yapan Türk kolluk kuvvetleri önce işgal döneminin getirmiş olduğu olumsuz izleri silmeye daha sonra asayiş ve güvenliği tam manasıyla sağlamaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri ve Resmi Yayınlar

Başbakanlık Osmanlı Arşivi - BOA.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi

İzmir Vilâyeti Polis Mürettebatına Mahsûs Sicil-i Ahvâl Defterleri (1918-1922).

İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Olarak Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporlar, Matbaayı Askeriye, Dersaadet 1335.

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi - TİTE.

II. Süreli Yayınlar

Anadolu

Hukuk-u Beşer

Islahat

İzmir'e Doğru

Köylü

Müsavat

Sada-yı Hak

Sulh ve Selamet

Şark

Tasvir-i Efkâr

Yeniğün

III. Kitaplar

AHMAD, Feroz, “Osmanlı İmparatorluğunun Sonu”, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler, 1. Baskı, Alfa Yay., (Edit.: Marian Kent), 2013.*

- APAK, Rahmi, *İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu?*, TTK Yay., Ankara, 1990.
- ARIKAN, Zeki, *Haydar Rüştü Öktem Mütareke ve İşgal Anıları*, Türk Tarih Kurumu Yay, Ankara, 1991.
- ARIKAN, Zeki, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1989.
- BAYAR, Celal, *Ben de Yazdım (Milli Mücadeleye Gidiş)*, Cilt: 5, Sabah Kitapları, İstanbul, 1969.
- BERBER, Engin, *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Dönemi'nde İzmir Sancağı*, Ayraç Yay., Ankara, 1997.
- Bir Doktorun Harp ve Memleket Anıları*, (Der.: Metin Özata), Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yay., Ankara, 2009
- ÇAKMAK, Zafer, *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2007.
- ÇELEBİ, Mevlüt, *Ahenk ve Halk Gazetelerinde İşgal Hatıraları (1919-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2015.
- ÇELEBİ, Mevlüt, *İtalyan Arşiv Belgelerinde Anadolu'da Yunan Mezalimi (1919-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2010.
- EDİZ, İsmail, *Diplomasi ve Savaş İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali 1919-1922*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2015.
- ERDEM, Nilüfer, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı 1919-1923*, 1. Baskı, Derlem Yay., İstanbul, 2010.
- GÜNEŞ, İhsan, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Hükümetler (Programları ve Meclisteki Yankıları) 1908-1923*, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2012.
- JAESCHKE, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918- 11 Ekim 1922)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1989.
- KURAT, Yuluğ Tekin, *Osmanlı İmparatorluğunun Paylaşılması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1986.
- PARLAK, Türkmen, *İşgalden Kurtuluşa 1, Yunanlılar Ege'ye Nasıl Geldi "İlk günler"*, İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yay., İzmir, 1982.
- PARLAK, Türkmen, *İşgalden Kurtuluşa 2-Yunan Ege'den Nasıl Gitti "Son Günler"*, İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yay., No: 2, İzmir, 1983.
- SMITH, Michael Llewellyn, *Yunan Düşü*, 1. Baskı, (Çev.: Halil İnal), Ayraç Yay., Ankara, 2002.

- SOYSAL, İsmail, *Tarihçeleri ve Açıklamalarıyla Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2000.*
- TAÇALAN, Nurdoğan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Bilgi Yay., Ankara, 2007.
- TOPRAK, Zafer, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma (1908-1928)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.
- TURAN, Mustafa, *Yunan Mezalimi-İzmir, Aydın, Manisa, Denizli, (1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay.,4.Baskı, Ankara, 2018.
- TÜRKGELDİ, Âli Fuad, *Mondros ve Mudanya Mütarekeleri'nin Tarihi*, İstanbul, 1948.
- UMAR, Bilge, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., İzmir, 2011.

IV. Makaleler

- BALKAYA, İhsan Sabri, "Mütareke Dönemi Asayişin Üç Boyutu", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 41, (Mayıs 2008).
- ÇİÇEK, Rahmi, "İzmir'in Kurtuluşunun Anadolu Basınındaki Yansımaları", *Kuruluş ve Kurtuluşun Sembol Kenti İzmir Uluslararası Sempozyumu (Bildiriler)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- ÇUKUROVA, Bülent, "15 Mayıs 1919 İzmir'de Yunan Mezalimi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 8, (Mart 1987).
- ERKSAN, Ercan, "İzmir'i nasıl yaktılar, nasıl kaçtılar?....", *Yeni Tarih Dünyası*, Sayı: 3, (15 Ekim 1953).
- GÖKDEMİR, Oktay, "Fransız Kaynakları Işığında 1922 İzmir Yangını", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: VI, Sayı: 15.
- MERT, Hasan, "İzmir'in Kara Günü: 15 Mayıs 1919", *Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu*, (Bildiriler 6-8 Eylül 2009), İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., 1. Baskı, İzmir, (Nisan 2010).
- ÖZÇELİK, Mücahit, "Mütareke Dönemi'nde Osmanlı Hapishanelerinin Durumu", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 14, (Güz 2011).
- SARI, Muhammed, "Birinci Dünya Savaşı'nda Batı Anadolu'da Rumların Casusluk ve Çetecilik", *International Journal of History*, Sayı: 7, (Mart 2015).
- TURAN, Mustafa, "İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirler", *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 6, (1990).

V. Tezler

- DEDEOĞLU, Bahtiyar, “Mütareke Dönemi'nde İtilaf Devleti Ordularının Faaliyetleri (1918-1923)”, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019.
- ESİRKIŞ, Neşe, “İzmir Yangınları: XVIII Asrın Ortalarından 1922'ye Kadar”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019.
- İNCEBURUN, Nazlı, “Mütareke Dönemi'nde İzmir'de Asayiş (1918-1922)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2021.

Extended Abstract

In the continuation of the Armistice of Mudros, which was signed on October 30, 1918 between the Ottoman Empire and the Entente powers, one of the most important tasks facing the Istanbul Government was undoubtedly to ensure that the peace treaty to be signed would have lighter conditions. The prerequisite for the Ottoman government to achieve this aim was the focusing on ensuring order and security in the country. However, following the decisions taken following the signing of the armistice (Articles 5 and 7), the non-Muslim elements, who were encouraged, started to engage in activities that disrupt the public order. These activities took place in the form of different events that disrupted the order in various cities, especially in the capital Istanbul. *For the Ottoman governments, the prerequisite for preventing such an aim was to ensure public order and security in the country and to prevent conflicts between Muslim-Christian elements. As a matter of fact, after the signing of the armistice, the Christian elements, encouraged by the attitude of the Entente States, did not delay in starting their armed activities against the Muslims.* In addition, with the 4th article of the armistice, the captives belonging to the Allied Powers and the Armenian prisoners and detainees were delivered unconditionally to the Entente Powers. Undoubtedly, this article was formulated and interpreted in line with the interests of the Allied Powers. As a matter of fact, the project put forward in this comment had clearly manifested itself before the armistice. Thus, by releasing the non-Muslim criminals, especially the local Greeks and Armenians, they carried out unlawful actions and in this way the public order of the cities was also threatened. In this sense, one of the regions where public order incidents were most intense was İzmir and its districts.

İzmir was the most important city of Western Anatolia in terms of both being a port city and being a strategically important crossroads that connects with other parts of Anatolia. The city of İzmir, the “pearl of the Mediterranean”, which the Allies set their sights on, was among the most important lands that could not be shared since the war years. So much so that with the Agreement of Saint Jean de Maurienne in 1917, the demand for İzmir and its surroundings by Italy was also due to the importance of this strategic location. However, during the Paris Peace Conference convened on January 18, 1919, other allied states, especially England, who aimed to prevent all kinds of expansionist policies of Italy in the Eastern Mediterranean, were planning to give the city to Greece,

which would not cause any difficulties and was a smaller state. Due to the strategic location and importance of the city of İzmir, Greece, which has its eye on İzmir, secretly supported the local Greeks after the armistice, which was working to disrupt the peace in the city. As a matter of fact, with the acceptance and implementation of the armistice, a process that threatened security and trust had begun. In the official or unofficial documents of the period, the most conspicuous word was "public order"; it had become the most popular notion of those days. The most important factor in this was that many disorganizing events such as theft, beating, injury, prostitution, suicide, smuggling, murder were experienced intensely in the city center and districts by the local Greeks before the occupation. However, not only the local Greek gangs, but also some Turkish-Muslim people who suffer from poverty and nutritional problems, cause disorderly events such as theft, extortion and smuggling; sometimes even their names were involved in events such as suicide, prostitution and murder. However, the public order events by the Turkish people were fundamentally different from the aims of the local Greeks. Because while the local Greek gangs were making an extraordinary effort for the annexation of the city by Greece, the members of the Turkish people had to resort to these jobs in order to protect themselves against the terrorist acts of the local Greek gangs, especially their food and shelter needs.

The atmosphere of disorder and turmoil created by all these events in the city since the end of 1918; raised at the Paris Peace Conference and that the Turks disrupted the order in İzmir; moreover, they claimed that the lives, property and honor of non-Muslims, especially local Greeks, were in danger. Thereupon, the Greeks claimed rights under the guise of maintaining order and establishing security in the city. The main reason for demanding such a right is it was actually the idea of realizing their big dream, which they called the Megali Idea. The embodiment of the aforementioned idea was put forward at the conference itself, and upon the decision taken, the right of occupation was given to Greece in order to maintain order in the city.

Having set foot in İzmir on May 15, 1919, Greece had come to maintain order in the city on behalf of the Entente forces. However, that would not be the case. The Greeks, who entered İzmir on May 15, 1919 and continued the occupation until September 9, 1922, would be one of the main factors disrupting the order, let alone trying to maintain order in the city together with the local Greeks. Especially during the Turkish nation's struggle for re-existence, the Greek soldiers, who were active in the city center and in its villages, not only carried out terrorist acts against the Turkish people; they personally burned Turkish villages and coveted the dignity and life of the people. During this period, other Muslims and non-Muslims, except for the local Greeks and Armenians, almost shrugged off the Greek persecution. As a matter of fact, the occupation process that started in 1919; with the entry of the Turkish army, which had followed the

Greek soldiers to the Izmir since the start of the Great Offensive in 1922, it would end with the escape, leaving a great wreck of debris both in the cities where the Greek army passed and in Izmir. The phrase “*As they have come, so they will go*” by Mustafa Kemal Pasha should have been literally meant for Greece. Because Greece, which has caused great destruction and unexpected disasters since the day they set foot in the city, left a great deal of debris and destruction behind.

This study, which examines the public order and security events that took place in Izmir during the occupation period; it aims to make a scientific evaluation of what kind of events that disrupted the public order and caused security weakness in the city from the first days of the occupation of İzmir, and how the effects of these events were reflected on daily life through official correspondence, documents, memoirs and periodicals.